

Hoogrisicolijst

Hoge risico's voor Nederland, stand voorjaar 2026

2026

Bijlage bij de Staat van de rijksverantwoording 2025

**Algemene
Rekenkamer**

Inhoud

Overzicht Hoogrisicolijst | 3

Inleiding - Het Rijk in een turbulente wereld | 4

1. Overheidsfinanciën en openbaar bestuur | 6

2. Economie en arbeidsmarkt | 12

3. Kennis en vaardigheden | 16

4. Klimaat en milieu | 18

5. Wonen | 24

6. Zorg | 26

7. Binnenlandse veiligheid | 30

8. Defensie, migratie en
ontwikkelingssamenwerking | 34

9. Bestaanszekerheid | 38

10. Gelijkheid en non-discriminatie | 41

Bijlagen | 43

Bijlage 1 Aanpak en methode voor de lijst met hoge risico's | 43

Bijlage 2 Lijst onvolkomenheden verantwoordingsonderzoek 2025 | 47

Bijlage 3 Literatuur | 49

Overzicht Hoogrisicolijst

Overzicht Hoogrisicolijst

Hoge risico's voor het halen van doelen van de rijksoverheid

Overkoepelend risico

Voorbeeld onderliggend risico

Nadere toelichting en bijbehorende bedragen

Overheidsfinanciën en openbaar bestuur	Economie en arbeidsmarkt	Kennis en vaardigheden	Klimaat en milieu	Wonen
<p> Zwakke overheidsfinanciën en dalend vertrouwen in openbaar bestuur</p> <p> Fiscale regelingen niet doeltreffend/doelmatig</p> <p> € 85 miljard per jaar aan fiscale regelingen negatief geëvalueerd. Ombuiging kan maximaal € 35 miljard per jaar opleveren. <i>Bron: Financiën, 2025</i></p>	<p> Afzakken als concurrerende economie</p> <p> Te weinig investeren in R&D</p> <p> De concurrentiepositie van Nederland in Europa verslechterde de afgelopen jaren. Nederland is gezakt naar de vijfde positie op deze ranglijst binnen Europa. <i>Bron: IMD, 2026</i></p>	<p> Afzakken als kennisland</p> <p> Neergaande trend basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale geletterdheid)</p> <p> Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p> Veel klimaat- en milieudoelen uit zicht</p> <p> Onvoldoende beleid, geld en uitvoeringsmogelijkheden</p> <p> Niet halen stikstofdoelen: schade jaarlijks € 12 tot € 15 miljard. <i>Bron: SEO, 2025</i></p>	<p> Aanhoudend tekort aan (betaalbare) woningen</p> <p> Knelpunten woningbouw niet in samenhang aangepakt</p> <p> € 909 miljoen begroot voor 2026, bedoeld voor woningbouw. <i>Bron: VRO, 2025</i></p>
Zorg	Binnenlandse veiligheid	Defensie, migratie en ontwikkelingssamenwerking	Bestaanszekerheid	Gelijkheid en non-discriminatie
<p> Stijgende zorgvraag en zorgkosten</p> <p> Zorghoofdpijnenakkoord mogelijk onvoldoende effectief</p> <p> Integraal Zorgakkoord en het aanvullende Zorg- en Welzijnsakkoord € 2,8 miljard. <i>Bron: Algemene Rekenkamer, 2025</i></p>	<p> Nederland onveilig en onrechtvaardiger</p> <p> Fraude en witwassen krijgen te weinig aandacht</p> <p> Schade € 3,4 miljard voor onjuiste afvalverwerking met milieuschade tot gevolg. € 16 miljard door witwassen en enkele miljarden door zorgfraude. <i>Bron: WODC, 2018</i></p>	<p> Weerbaarheid tegen crises kwetsbaarder</p> <p> Groei defensie-uitgaven naar NAVO-norm 3,5% bbp</p> <p> De begroting van Defensie stijgt met € 19,3 miljard in 2035 ten opzichte van 2026. Het vereist veel extra geld en inzet om het niveau van defensie-uitgaven van Nederland te verhogen tot 3,5% van het bbp. <i>Bron: Algemene Rekenkamer, 2026</i></p>	<p> Meer inwoners, ook kinderen, in armoede</p> <p> Complexiteit en onuitvoerbaarheid WIA</p> <p> Kwijtschelden WIA-voorschotten: >€ 91 miljoen (2030); 60-plus-maatregel: >€ 67 miljoen (2029); Kosten diverse hersteloperaties: € 578 miljoen. <i>Bron: Financiën, 2025</i></p>	<p> Stijgende ongelijkheid</p> <p> Middelen ontoereikend voor tegengaan discriminatie (ambitieuze doelen, weinig middelen)</p> <p> Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Inleiding - Het Rijk in een turbulente wereld

Voor u ligt de Hoogrisicolijst van de Algemene Rekenkamer. Deze lijst komt voort uit het verzoek van de Tweede Kamer om *Risico's voor de goede inning en besteding van belasting- en premiegeld* als focusonderwerp te kiezen voor de verantwoording over het jaar 2025. De Hoogrisicolijst bevat risico's voor het halen van doelen van de rijksoverheid en voor de overheidsfinanciën. Hij bestaat uit 10 overkoepelende risico's, met onderliggend een aantal meer specifieke risico's. De lijst is niet uitputtend. Het doel is het parlement, de regering en de geïnteresseerde burger te informeren over grote risico's, zodat deze in beeld zijn. De regering kan erop reageren door maatregelen te nemen, of te besluiten de risico's te accepteren. De Algemene Rekenkamer gebruikt de Hoogrisicolijst ook voor haar onderzoeksprogrammering.

Veranderingen op wereldniveau vormen risico's voor resultaten en financiën van het Rijk

De Hoogrisicolijst is een verzameling van de grootste risico's. Ze maken deel uit van een grotere set die de Algemene Rekenkamer jaarlijks opstelt op basis van uitkomsten uit eigen onderzoeken en die van andere partijen. De rijksoverheid beweegt zich in een complex risicolandschap door wereldwijde trends en ontwikkelingen, zoals geo-economische confrontaties, klimaatverandering en groeiende cybermogelijkheden. Die trends beïnvloeden de (financiële) weerbaarheid en de effectiviteit van het Rijk op verschillende

beleidsterreinen. In navolging van de internationale vereniging van rekenkamers benoemen we de volgende 7 internationale megatrends (IntoSAI, 2024):

- erosie van het vertrouwen in instellingen;
- economische uitdagingen en schulden;
- digitale transformatie van overheden en de samenleving;
- klimaatverandering;
- groeiende demografische kloof;
- mondiale migratie;
- toenemende ongelijkheid.

Deze trends nemen wij mee in onze risicoanalyse. Verder maken we gebruik van bronnen als het Internationaal Monetair Fonds (IMF), het World Economic Forum (Global Risks Report), risicoanalyses van de Autoriteit Financiële Markten (AFM), De Nederlandsche Bank (DNB), specifieke onderzoeken van buitenlandse rekenkamers, de planbureaus (CPB/PBL/SCP), de Nationale ombudsman, de Raad van State (RvS) en gerenommeerde onderzoeksbureaus (bijvoorbeeld SEO) en onderzoeken van de Auditdienst Rijk (ADR) en onze eigen Algemene Rekenkameronderzoeken. Onze eigen onderzoeken zijn in de bronnenkolom steeds gemarkeerd met vetgedrukte letters.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken beschrijven we de concrete risico's voor de thema's uit [Blik op Nederland: Dashboard Doelen en Resultaten](#). Deze monitor hebben wij in maart 2026 gepubliceerd.

We benoemen risico's die een bedreiging vormen voor het behalen van beleidsdoelen en voor de houdbaarheid van overheidsfinanciën. De beleidsdoelen zijn vaak vervat in de missie van een minister. Deze hebben we van het ministerie overgenomen of geparafraseerd. Risico's kunnen zich op uiteenlopende momenten manifesteren. Voor sommige risico's zouden kabinet en Kamer nog deze kabinetsperiode maatregelen kunnen treffen.

We benoemen risico's waarbij de kans op overschrijding, vertraging of mislukking groot is en/of waarvan het effect op de samenleving groot is. Dit effect hebben we zoveel mogelijk uitgedrukt in cijfers. **Deze bedragen zijn overigens alleen bedoeld om te onderbouwen dat er een substantieel materieel belang is. Er zijn verschillende soorten bedragen. Het is belangrijk in de bronverwijzing te kijken naar de exacte details voor juiste interpretatie.** Voor meer details over onze aanpak en hoe we tot onze lijst met hoge risico's zijn gekomen, verwijzen we naar bijlage 1.

Onvolkomenheden (tekortkomingen in de bedrijfsvoering) die de Algemene Rekenkamer constateert bij de ministeries vormen ook een risico voor een ministerie om zijn doelen te bereiken. Vandaar dat we in bijlage 2 een lijst met onvolkomenheden uit het verantwoordingsonderzoek 2025 hebben opgenomen.

Legenda

Ieder risico hebben we gecodeerd. Behalve een nummer bevat de code de afkorting van het thema waarbij het hoort. Ook laat de code zien of het gaat om een risico voor de doelmatigheid/doeltreffendheid, voor de bedrijfsvoering, of voor de rechtmatigheid. Bij het eerste thema (rijksbrede financiën en openbaar bestuur) laten we bovendien zien of het gaat om een risico voor de inkomsten of de uitgaven van de overheid.

1. Overheidsfinanciën en openbaar bestuur

Missie van de ministers voor dit thema:

- Financiën: Erop toezien dat geld van de Nederlandse overheid goed besteed wordt. Het doel is dat Nederland financieel gezond is en een sterke economie heeft, nu en in de toekomst.
- BZK: Het openbaar bestuur in goede banen leiden (voor de samenleving en voor de hele rijksoverheid).

Overkoepelend risico: zwakke overheidsfinanciën en dalend vertrouwen in openbaar bestuur

- afnemende houdbaarheid overheidsfinanciën, gevolg: beperkte beleidsruimte, hogere schuld en verminderde schokbestendigheid van de rijksbegroting;
- verder afnemend vertrouwen in de overheid, gevolg: onvrede, beperktere legitimiteit overheid.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot het overkoepelende risico: ondoeltreffende en ondoelmatige uitgaven (inclusief inkopen) en ontvangsten (inclusief fiscale regelingen), hersteloperaties, kwetsbare IT, onvoldoende inzicht in rijksbezit, ver afwijkende ramingen en integriteitsrisico's leiden tot zwakke overheidsfinanciën en/of dalend vertrouwen in het openbaar bestuur.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e)	Doelen Rijk niet aanwezig of onvoldoende concreet (1-FOB- Uitgaven-Doel)	Voor een groot deel van de totale overheidsuitgaven ontbreken concrete, meetbare doelen. Het risico is dat sturing, monitoring en verantwoording lastig zijn. Daardoor is het effect van ingezette middelen mogelijk niet aantoonbaar en weet je niet of de besteding zinvol is geweest.	Voor een groot deel van de totale overheidsuitgaven van € 450 miljard ontbreken vaak concrete doelen en monitoring. <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2025p en 2026e)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e) Ministerie van Financiën: <i>Kansen voor lagere tarieven en beter beleid. Aanpak Fiscale Regelingen voor een eenvoudiger en beter belastingstelsel (2025a)</i>	Fiscale regelingen niet doeltreffend/ doelmatig (2-FOB-Ontvangsten-Doel)	Jaarlijks wordt bij fiscale regelingen geconstateerd dat ze slecht ontworpen zijn. Het risico hiervan is dat de regelingen ondoelmatig en ondoeltreffend zijn, wat leidt tot mogelijk onnodige derving van belastinginkomsten.	In 2025 was de omvang van de negatief geëvalueerde fiscale regelingen € 85 miljard. Dat bedrag is inmiddels gestegen naar € 89,4 miljard. <i>(Dit bedrag is gebaseerd op de budgettaire omvang van 2023, zoals opgenomen in het ambtelijk rapport van het ministerie van Financiën uit juni 2025 (Financiën, 2025a)).</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e) Verantwoordingsonderzoek ministerie van Financiën 2024 (2025u) Verantwoordingsonderzoek BZK 2025 (2026g) Bron cijfers UWV/WIA: Financiën: <i>Voorjaarsnota 2025 (2025c)</i> Bron cijfers hersteloperatie DUO: Minister van OCW: brief aan Tweede Kamer (11 november 2024)	Uitvoering loopt vast door hersteloperaties (3-FOB-Uitgaven-Bedrijfsvoering)	Er lopen diverse hersteloperaties. De kosten voor herstel zijn hoog en kunnen nog hoger uitvallen naarmate de afwikkeling van een hersteloperatie langer duurt. Een ander risico is dat de uitvoering (verder) vastloopt door hersteloperaties. Uitvoeringsorganisaties teren namelijk ook in op mensen en middelen voor hun primaire proces. Voorbeelden zijn hersteloperaties na de toeslagen-affaire, de problemen met de WIA, box 3 en de discriminatoire controles door DUO.	Toeslagen (€ 11,6 miljard totaal) (2020-2028). <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2025u)</i> Box 3: € 16,6 miljard derving ontvangsten, waarvan € 12,4 miljard is geraamd als gevolg van het aanvullend rechtsherstel. <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2025u)</i> UWV € 578 miljoen aan diverse hersteloperaties <i>(Bron: Financiën, 2025c)</i> DUO: Reservering van € 61 miljoen , waarvan € 14 miljoen uitvoeringskosten. <i>(Bron: OCW, 2024)</i> Schadeherstel en versterkingsoperatie Groningen (€ 1,9 miljard in 2025). <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2026g)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek BZK 2025 (2026g)</p>	<p>Inkopen niet effectief door complexiteit en versnippering (4-FOB-Uitgaven-Bedrijfsvoering)</p>	<p>Bij inkopen is het risico dat ten onrechte zonder concurrentie wordt ingekocht. Daardoor koopt het Rijk mogelijk onnodig duur in met publiek geld, voor minder kwaliteit of ongunstiger leveringscondities. Zonder concurrentie is het risico op fraude en corruptie groter. De omvang van fouten en onzekerheden in de rechtmatigheid van verplichtingen bij inkoop van het Rijk is groot: tenminste € 1,6 miljard in 2024 en € 1,2 miljard in 2023.</p> <p>De inkoop van informatievoorzieningsmiddelen (ICT-systemen, licenties, clouddiensten) gebeurt decentraal en gefragmenteerd op lokaal, provinciaal en nationaal niveau. Meer regie en sturing op deze uitgaven kan leiden tot besparingen.</p>	<p>Het Rijk koopt voor € 18 miljard per jaar in (2024). Fouten en onzekerheden in rechtmatigheid verplichtingen: € 1,6 miljard in 2024. (Bron: Algemene Rekenkamer, 2025p)</p> <p>In 2025 bij de verplichtingen: € 5,1 miljard aan fouten en onzekerheden rond de aanbestedingsregels. (Bron: Algemene Rekenkamer, 2026e)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e)</p> <p>Het Rijk in de cloud (2025n)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek BZK 2024 (2025r)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek Financiën 2024 en 2025 (resp. 2025u en 2026k)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek SZW 2024 (2025z)</p> <p>Focus op AI bij de rijksoverheid (2024b)</p> <p>BZK: Verzamelbrief digitalisering december 2025</p> <p>Ministerie van BZK: website Rijks ICT-dashboard</p>	<p>Niet-weerbare ICT, verouderde systemen en leveranciers-afhankelijkheid vormen risico (5-FOB-Ontvangsten-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het Rijk is sterk afhankelijk van (niet-Europese) digitale infrastructuur. Het risico bestaat dat door een cyberaanval of stroomstoring de digitale infrastructuur (deels) uitvalt. Dit kan gevolgen hebben voor de continuïteit van publieke dienstverlening en de nationale veiligheid. De gevolgen van uitval en herstel kosten bovendien veel publiek geld.</p> <p>Het risico op uitval is groot: er is geen samenhangende visie op digitalisering en bijbehorende uitvoering van plannen. Achterblijvende digitalisering zorgt voor ondoelmatigheden, een minder slagvaardige overheid en meer kwetsbaarheden en afhankelijkheden.</p> <p>Daarnaast is sprake van verouderde systemen, bijvoorbeeld voor belastinginning. Dat vormt een risico voor de ontvangsten.</p> <p>Een ander risico is leveranciersafhankelijkheid. Voor het uitvoeren van belangrijke taken zijn overheidsorganisaties soms afhankelijk van één (niet-Europese) leverancier. Dit brengt risico's mee als deze leverancier uitvalt.</p>	<p><i>Risico's ontvangsten rond IT</i></p> <p>In 2023 heeft de Algemene Rekenkamer een onvolkomenheid toegekend bij het oplossen van de legacy-problematiek bij de 3 ketens omzetbelasting (OB), loonheffing (LH) en inkomensheffing (IH). Samen brachten deze middelen in 2025 € 234 miljard aan belastingontvangsten op. (Bron: Algemene Rekenkamer, 2026k)</p> <p><i>IT-uitgaven</i></p> <p>De rijksoverheid gaf, volgens het rijks-ICT-dashboard, in 2024 ongeveer € 7 miljard uit aan IT. (Bron: RijksICT-dashboard)</p> <p>De contractwaarde voor de 8 grootste IT-leveranciers loopt op: van € 126 miljoen in 2020 tot € 230 miljoen in 2024. (Bron: BZK, 2025)</p> <p>In de categorie software (3.000 toeleveranciers) groeide de contractwaarde van € 360 miljoen in 2020 naar € 570 miljoen in 2024. (Bron: BZK, 2025)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Inzicht in publiek geld (deel 2) (2019b)</p> <p>Zicht op extra geld kabinet-Rutte II. Navolbaarheid en onderbouwing maatregelen (2018b)</p> <p>Zicht op belastingverlichtende regelingen (2017)</p> <p>CPB: Doorrekening coalitieakkoord (2026)</p> <p>CPB: <i>De effecten van begrotingsregels op de overheidsschuld en De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn</i> (resp. 2025a en 2025b)</p> <p>Ministerie van Financiën: website EMU-schuld</p> <p>18e Studiegroep Begrotingsruimte: <i>De toekomst begint nu</i> (2025)</p>	<p>Houdbaarheid overheidsfinanciën: begrotingsstekort en schuld te groot (6-FOB-Uitgaven-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Met een oplopend begrotingstekort en oplopende schuld zijn er op lange termijn risico's voor de houdbaarheid van de begroting. Denk aan de stijgende zorguitgaven en de defensie-uitgaven.</p>	<p>In 2026 ligt de overheidsschuld naar verwachting op 47,8% van het bbp. De EU-norm voor de overheidsschuld ligt op 60% bbp. (Bron: website EMU-schuld)</p> <p>Als de rijksoverheid na het kabinet-Jetten geen nieuwe maatregelen zou nemen, stijgt de overheidsschuld naar 137% van het bbp in 2060. (CPB, 2026)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e)</p> <p>Zicht op Rijksbezit (2021e)</p>	<p>Onvoldoende zicht op bezittingen en (mogelijke schulden) (7-FOB-Ontvangsten-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het Rijk heeft onvoldoende zicht en toezicht op zijn totale bezittingen en de kosten voor beheer en waardeontwikkeling daarvan. Het risico hiervan is dat kosten onverwachts sterk kunnen oplopen, bijvoorbeeld bij fysieke schade aan gebouwen en infra, veroudering en onderhoudsachterstanden.</p>	<p>€ 350 miljard (Bron: Algemene Rekenkamer, 2021e)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Staat van de rijksverantwoording 2025 (2026e)</p> <p>Integriteit als basis (2024c)</p>	<p>Integriteit is kwetsbaar (8-FOB-Uitgaven-Bedrijfsvoering)</p>	<p>Een open, integere overheid is noodzakelijk voor legitimiteit van beleid. Bij onvoldoende kaders en aandacht voor integriteit bestaat het risico van integriteitsschendingen. Dit schaadt het publieke vertrouwen en de legitimiteit van beleid.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Staat van de rijksverantwoording 2024 en 2025 (resp. 2025p en 2026e)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek Financiën 2025 (2026k)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek BZK 2024 (2025r)</p>	Afwijkende ramingen (9-FOB-Uitgaven-Doel/Rechtmatigheid)	Om in te schatten wat bepaalde overheidskeuzes kosten (beleid, uitvoering), worden ramingen opgesteld. Het risico is dat de ramingen sterk afwijken van de werkelijke kosten en dat door onvoldoende of te laat zicht op de realisatie niet (tijdig) kan worden bijgestuurd. Dan kan beleid anders uitpakken dan beoogd	<p>Voorbeelden: Renovatie Binnenhof ruim 5 keer duurder, box 2 (€ 10 mrd meer) (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2025p, 2025r, 2026e</i>)</p> <p>De inkomstenbelasting ligt €7,7 miljard hoger dan geraamd, doordat box 3-teruggaven zijn doorgeschoven naar 2026. Tegelijk zien we afwijkingen bij kleinere belastingmiddelen, vaak door gedragseffecten. (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2026k</i>)</p>	Geen kwantificering beschikbaar.
<p>Staat van de rijksverantwoording 2025 (2026e)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek Financiën 2025 (2026k)</p>	Risico's op missende ontvangsten (volledigheid) (10-FOB-Ontvangsten-Doel/Rechtmatigheid)	Belastingkloof: schatkist van het Rijk mist mogelijk miljarden door problemen in toezicht, uitvoering en beleid – enkele voorbeelden hiernaast.	<p>Voorbeelden: Het M&O-beleid van de Belastingdienst bij ontvangstenstromen mkb (€ 135 miljard) en btw op e-commerce van (€ 1,9 miljard) is ontoereikend. De onzekerheid zelf is niet in geld uit te drukken. Soms is er wel een concrete indicatie, zoals het € 5,2 miljard nalevingstekort bij mkb-ondernemingen (over belastingjaar 2020). (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2026k</i>)</p>	Geen kwantificering beschikbaar.

Geplande onderzoeken op dit thema

In 2026 heeft de Algemene Rekenkamer de volgende onderzoeken over het thema rijksbrede financiën en openbaar bestuur op de agenda staan:

- *Evaluaties evalueren – naar betere inzichten en effectiever gebruik van periodieke rapportages* (mei). Dit is een onderzoek naar de kwaliteit en het gebruik van periodieke rapportages voor het kabinet en de Tweede Kamer.
- *Weerbaarheid (basis)registraties* (december). De rijksoverheid slaat veel gegevens van mensen op in allerlei registraties. Bij 23 daarvan onderzoekt de Algemene Rekenkamer of beveiligingsmaatregelen werken, of de afhankelijkheid van IT-leveranciers niet te groot is en of er voorbereidingen zijn getroffen voor een crisissituatie.
- *Focus op goudvoorraden* (nog te bepalen). Dit onderzoek gaat over de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de minister van Financiën en de risico's in relatie tot de goudvoorraad die voor € 50 miljard op de balans van DNB staat.
- Voor het verantwoordingsonderzoek 2026 hebben we 'vereenvoudiging' als een van de thema's gekozen.

2. Economie en arbeidsmarkt

Missie van de ministers voor dit thema:

- EZ: Een duurzaam en ondernemend Nederland; voorwaarden scheppen voor een goed functionerende economie.
- SZW: Werk en bestaanszekerheid voor iedereen: samen werken voor samen leven.
- IenW: Samen werken aan een bereikbaar land, waarin je veilig van A naar B komt.

Overkoepelend risico: afzakken als concurrerende economie

Afnemend concurrentievermogen van de economie door onder andere een onaantrekkelijker vestigingsklimaat, ondoeltreffende ondernemersregelingen en beperkt innovatievermogen. Gevolg: lagere groei, verlies aan banen en verminderde budgettaire ruimte voor publieke investeringen.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: gebrek aan ruimte, hinder door gebruiksbeperkingen infrastructuur, fiscale ondernemersregelingen die weinig bijdragen, bezuinigingen op hoger onderwijs, afnemende basisvaardigheden en een ontoegankelijke arbeidsmarkt kunnen ertoe leiden dat we afzakken als concurrerende economie.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Bronnen risico woningbouw: Woningbouwimpuls; Vervolg-onderzoek 2025 (2025ab)</p> <p>IBO-werkgroep: <i>Op grond kun je bouwen. IBO woningbouw en grond (2024)</i></p> <p>Bron maatschappelijke schade – PBL: <i>Toekomstverkenning WLO: Vier scenario's voor Nederland in 2040, 2050 en 2060 (2025)</i></p>	Gebrek aan ruimte (11-EA-Doel)	Door netcongestie is sprake van gebrek aan ruimte (voor bedrijvigheid). Het risico is dat dit het realiseren van 1,5% economische groei per jaar belemmert. Daarnaast blijft de woningbouw hierdoor achter bij de maatschappelijke behoefte, waardoor het woningtekort hoog blijft.	Geen kwantificering beschikbaar.	Beperkte economische groei: 1,1 procentpunt minder productiviteitsgroei per jaar (vergeleken met scenario met hoge productiviteitsgroei). (Bron: PBL, 2025)
<p>Verantwoordingsonderzoek EZK 2024 en 2025 (resp. 2025t en 2026j)</p> <p>Bron maatschappelijke schade – PBL: <i>Toekomstverkenning WLO: Vier scenario's voor Nederland in 2040, 2050 en 2060 (2025)</i></p>	Fiscale regelingen leveren te weinig productiviteitsgroei op (12-EA-Doel)	Economische groei is afhankelijk van technologische ontwikkelingen en van innovaties die de productiviteit verbeteren. De overheid stimuleert innovatie, werkgelegenheid en investeringen met fiscale regelingen. Het risico is dat de effectiviteit van fiscale regelingen voor de bevordering van ondernemerschap en innovatie afneemt door factoren waar de minister van EZ beperkt invloed op heeft. Daarnaast draagt een aantal fiscale ondernemerschapsregelingen, zoals de zelfstandigenaftrek en de mkb-winstvrijstelling, beperkt bij aan ondernemerschap volgens de evaluaties die het ministerie van EZ heeft laten uitvoeren.	Fiscale ondernemersregelingen: € 23 miljard (gerealiseerde uitgaven in 2024). € 10 miljard (2025) (Bron: Algemene Rekenkamer, 2025t en 2026j)	Beperkte economische groei: 1,1 procentpunt minder productiviteitsgroei per jaar (vergeleken met scenario met hoge productiviteitsgroei). (Bron: PBL, 2025)
Begrotingsbrief OCW 2026 (2025h)	Bezuinigingen ondermijnen onderzoek (13-EA-Doel) (20-KV-Doel)	Er wordt bezuinigd op het hoger onderwijs en onderzoek. Het risico daarvan is dat de werkdruk groter wordt en ongebonden fundamenteel onderzoek beperkt kan worden. Hiermee kan ook het doel om 3% van het BBP aan investeringen in research and development (R&D) te besteden verder uit zicht raken. Het innovatievermogen en de economische ontwikkeling van Nederland kunnen onder druk komen te staan bij gebrek aan goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Onbenut potentieel – Gebrek aan resultaten taalverwerving en arbeidsparticipatie bij inburgering (2026d)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek SZW 2024 (2025z)</p> <p>Op weg naar gelijke kansen in het mbo (2024e)</p> <p>CPB en SCP: <i>De brede baten van werk</i> (2020)</p>	Ontoegankelijke arbeidsmarkt (14-EA-Doel)	De arbeidsmarkt voor mensen met een arbeidsbeperking en statushouders is ontoegankelijk door onder andere onvoldoende re-integratieondersteuning; vooroordelen bij werkgevers en de diploma-maatschappij. Hierdoor bestaat het risico dat veel arbeidspotentieel onbenut blijft voor sectoren waar veel behoefte is aan personeel.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.
<p>Verantwoordingsonderzoek IenW 2025 (2026l)</p> <p>Rijkswaterstaat: <i>Staat van de Infrastructuur Rijkswaterstaat 2024</i> (2025)</p>	Gebruiksbeperkingen rijksinfrastructuur veroorzaken hinder en kosten (15-EA-Doel)	De budgetten voor instandhouding van de rijksinfrastructuur zijn jarenlang ontoereikend geweest om het kwaliteitsniveau te handhaven. Op de korte termijn is het risico daarvan dat er kosten en hinder ontstaan door gebruiksbeperkingen. Het risico op langere termijn is dat de kosten voor instandhouding steeds hoger worden door achterstallig onderhoud.	Extra benodigd voor met name achterstallig onderhoud en vervanging van wegen, bruggen en sluizen: € 34,5 miljard. (Bron: <i>Rijkswaterstaat, 2025</i>)	Geen kwantificering beschikbaar.
<p>Strategische voorraden in verantwoordingsonderzoek KR 2025 (2026n)</p>	Afhankelijkheid van import Caribisch Nederland (16-EA-Doel)	We zien een groot risico in de afhankelijkheid van import. De eilanden importeren bijna alles. Dit heeft een aantal risico's, zoals verstoringen in de aanvoer door bijvoorbeeld orkanen of geopolitiek. Ook leidt de importafhankelijkheid tot hogere transport- en opslagkosten. In ons onderzoek concluderen we dat er geen strategische voorraden zijn op Bonaire, Saba en Sint-Eustatius. Juist door deze afhankelijkheid van import kan een gebrek aan strategische voorraden leiden tot problemen.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief EZ 2026 (2025c)</p> <p>TNO: <i>De Nederlandse R&D-kloof groeit (2025a)</i></p> <p>PBL: <i>Toekomstverkenning WLO: Vier scenario's voor Nederland in 2040, 2050 en 2060 (2025)</i></p> <p>IMD: World Competitiveness Ranking</p>	<p>3% R&D-doelstelling in 2030 niet haalbaar (17-KV-Doel)</p>	<p>R&D is erg belangrijk voor de economische groei en welvaart. Het aandeel R&D-uitgaven als percentage van het bruto nationaal product (de R&D-intensiteit) ligt al jaren rond de 2,3% en is in internationaal perspectief relatief laag.</p> <p>De minister geeft in het 3%-R&D-actieplan zelf ook aan dat op basis van de huidige kabinetsaanpak de overheidsuitgaven aan R&D zullen afnemen in plaats van toenemen. Het risico hiervan is dat de economische groei achterblijft.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Beperkte economische groei: 1,1 procentpunt minder productiviteitsgroei per jaar (vergeleken met scenario met hoge productiviteitsgroei) (Bron: PBL, 2025)</p> <p>Daarnaast verslechterde de concurrentiepositie van Nederland in Europa de afgelopen jaren. Nederland is gezakt naar de vijfde positie op deze ranglijst binnen Europa. (Bron: IMD)</p>

Gepland onderzoek op dit thema

In 2026 heeft de Algemene Rekenkamer het volgende onderzoek over het thema economie en arbeidsmarkt op de agenda staan:

- *Bereikbaarheid en betaalbaarheid van openbaar vervoer (juni 2027).*
De Algemene Rekenkamer onderzoekt de bereikbaarheid met het ov en de betaalbaarheid ervan. In het bijzonder voor de mensen die problemen ervaren bij het betalen van het ov of omdat zij er lang over doen om met het ov naar school of werk te gaan.

3. Kennis en vaardigheden

Missie van de ministers voor dit thema:

- OCW: Een slim, vaardig en creatief Nederland.
- EZ: Innovatie en ondernemerschap voor duurzame welvaartsgroei.

Overkoepelend risico: afzakken als kennisland

Nederland zakt af als kennisland als het niet voldoende investeert in innovatie, kennis en basisvaardigheden. Gevolg: afnemend concurrentievermogen van de Nederlandse economie en minder welvaart.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: bezuinigingen op hoger onderwijs, afnemende basisvaardigheden, het lerarentekort en minder investeren in research en development (R&D) kunnen ertoe leiden dat we afzakken als kennisland. Daarnaast zorgen deze onderliggende risico's ervoor dat leerlingen en studenten niet al hun potentieel kunnen benutten. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor het mee kunnen doen in de maatschappij, hun welvaart en welzijn op langere termijn.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Verantwoordingsonderzoek OCW 2024 (2025y) CPB: <i>Haalbaarheidsstudie evaluatie van de subsidieregeling verbetering basisvaardigheden (2024)</i>	Neergaande trend basisvaardigheden (18-KV-Doel)	Schoolverlaters beheersen de basisvaardigheden lezen, schrijven, rekenen en digitale geletterdheid onvoldoende. Het risico bestaat dat deze neergaande trend basisvaardigheden zich de komende jaren voortzet. Vooralsnog is onduidelijk wat de resultaten zijn van de inzet van veel publiek geld om deze trend te keren (onder andere met het Masterplan Basisvaardigheden).	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.
Verantwoordingsonderzoek OCW 2024 (2025y) Hoeveel tijd mag het kosten? Administratieve lasten voor leraren in het primair onderwijs (2025o)	Lerarentekort blijft aanhouden (19-KV-Doel)	Door de pensioneringsgolf, lage aantrekkelijkheid van het beroep van docent en slechte begeleiding van startende docenten bestaat het risico dat het lerarentekort verder toeneemt en de kwaliteit van het onderwijs afneemt (lesuitval, minder lestijd, grote klassen). Dat heeft gevolgen voor de economische ontwikkeling van Nederland, voor de welvaart en het welzijn van toekomstige generaties.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.
Begrotingsbrief OCW 2026 (2025h)	Bezuinigingen ondermijnen onderzoek (20-KV-Doel) (13-EA-Doel)	Er wordt bezuinigd op het hoger onderwijs en onderzoek. Het risico daarvan is dat de werkdruk groter wordt en ongebonden fundamenteel onderzoek beperkt kan worden. Hiermee kan ook het doel om 3% van het BBP aan investeringen in R&D te besteden verder uit zicht raken. Het innovatievermogen en de economische ontwikkeling van Nederland kunnen onder druk komen te staan bij gebrek aan goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Gepland onderzoek op dit thema

In 2026 heeft de Algemene Rekenkamer het volgende onderzoek over het thema kennis en vaardigheden op de agenda staan:

- *Investeringen in onderzoek en ontwikkeling (R&D) bij bedrijven (november).*
 Hierin onderzoeken we ook hoe de R&D-uitgaven door deelnemende bedrijven bijdragen aan het doel van de minister om in 2030 jaarlijks 3% van de waarde van de Nederlandse economie aan R&D uit te geven.

4. Klimaat en milieu

Missie van de ministers voor dit thema:

- KGG: Doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering.
- EZ: Innovatie en ondernemerschap voor duurzame welvaartsgroei.
- IenW: Schone lucht, een schone bodem en schoon water. Zuinig op grondstoffen en materialen zoveel mogelijk opnieuw gebruiken (circulair).
- LVVN: Duurzaam voedsel, waardevolle natuur en een vitaal platteland.

Overkoepelend risico: veel klimaat-en milieudoelen uit zicht

Nederland ligt niet op koers om klimaat- en stikstofdoelen te halen. Gevolg: verslechtering leefomgeving en volksgezondheid, economische schade en schade door overstromingen, rechtszaken en boetes voor het Rijk.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: te weinig inzet om de klimaat- en stikstofdoelen te halen, onvoldoende technisch personeel bij de energietransitie en netcongestie kunnen ertoe leiden dat de stikstofdoelen steeds verder buiten bereik komen. Aanpalende risico's zijn verkeerde verwerking van afvalstromen, te weinig inzet op waterkwaliteit en -veiligheid en risico's voor de verduurzaming van het Rijk.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Focus op industriële lozingen (2026a)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek LVVN 2025 (2026o)</p> <p>EU-recht in de praktijk (2023b)</p> <p>lenW: Begroting Deltafonds 2026 (2025)</p> <p>Natuur & Milieu: <i>Schade aan de leefomgeving door de Nederlandse industrie</i> (2025)</p> <p>RIVM: <i>Nitraatrapportage 2024</i> (2025)</p>	<p>Niet halen deadline Kaderrichtlijn water (21-KM-Doel)</p>	<p>Nederland zal de Europese deadline van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 voor een goede waterkwaliteit naar verwachting niet halen. Risico's daarvan zijn biodiversiteitsverlies, stijgende kosten voor waterzuivering en oplopende schade aan de leefomgeving. Hoewel de waterkwaliteit verbetert, is dit onvoldoende om aan de strenge eisen te voldoen. Er is weinig vooruitgang bij het tegengaan van schadelijke industriële stoffen in het oppervlaktewater. Het grondwater op de zand- en lössgronden bevat te veel stikstof en 44% van het zoete oppervlaktewater is biologisch niet in orde.</p>	<p>€ 2,6 miljard LVVN: Watermaatregelen coalitie-akkoord; Mest en doelsturing in Startpakket NL van slot; geschat bedrag totale toekomstige reguliere uitgaven mestbeleid.</p> <p>€ 143 miljoen lenW (Dit bedrag staat in de begroting 2026 Deltafonds, bij artikel 7.01.01: Aanleg Kaderrichtlijn water) (Bron: lenW, 2025)</p>	<p>€ 7 miljard schade aan leefomgeving door de Nederlandse industrie. (Bron: <i>Natuur & Milieu</i>, 2025)</p>
<p>Begrotingsbrief KGG 2026 (2025f)</p> <p>Consultinggroep BCG: <i>Haal de kink uit de kabel. Zes interventies om de congestie op het Nederlandse elektriciteitsnet versneld te verlichten</i> (2024)</p>	<p>Netcongestie (22-KM-Doel)</p>	<p>Het elektriciteitsnet in Nederland raakt vol – er is sprake van netcongestie. Het risico hiervan is dat de energietransitie vertraging oploopt, wat vanaf 2026 kan leiden tot een economische schade van € 14 miljard per jaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>€ 10-40 miljard per jaar. (Bron: BCG, 2024).</p>
<p>Begrotingsbrief lenW 2026 (2025d)</p>	<p>Milieu- en gezondheidsschade door verkeerde verwerking afvalstromen en circulaire materiaal-ketens (23-KM-Doel)</p>	<p>Als afval niet goed wordt hergebruikt of verwerkt dan bestaat het risico dat grondstoffen en energie verloren gaan. Wanneer afvalstromen niet worden geregistreerd, kunnen waardevolle materialen verdwijnen en kan het milieu schade oplopen. Ook verkeerd verwerkte of verspreide afvalstoffen kunnen negatieve gevolgen hebben voor natuur en gezondheid.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief LVVN 2026 (2025g)</p> <p>Onderzoek naar staalslakken in verantwoordingsonderzoek lenW 2024 (2025v)</p> <p>Handhaven in het duister (2021c)</p> <p>D66, VVD en CDA: <i>Coalitieakkoord 2026-2030 (2026)</i></p> <p>CPB en PBL: <i>Analyse Coalitieakkoord 2026-2030 (2026)</i></p> <p>SEO: <i>Stikstofuitstoot en stikstofbeperkingen. Wat is de schade? (2025)</i></p>	<p>Niet halen stikstofdoelen (24-KM-Doel)</p>	<p>Nederland ligt niet op koers om het wettelijke stikstofdoel voor 2030 te halen en de vergunningverlening weer op gang te krijgen. Het huidige kabinet heeft voor de landbouw voor 2030 als streefdoel 23 – 25% emissiereductie ten opzichte van 2019. Daarmee kan het wettelijk stikstofdoel voor 2030 niet worden gehaald, waardoor Nederland grotendeels op het stikstofsloot blijft. Het risico is dat investeringen worden uit- en afgesteld en dat er schade ontstaat aan natuur en gezondheid, met rechtszaken en bijbehorende kosten tot gevolg. Bovendien ontstaat er schade die niet of moeilijk in geld is uit te drukken, zoals het niet kunnen krijgen van een woning.</p>	<p>€ 20 miljard: Startpakket Nederland van slot; coalitieakkoord; lopende en reeds afgesloten beëindigingsregelingen.</p>	<p>Jaarlijkse schade aan natuur, milieu en volksgezondheid € 12 tot € 15 miljard <i>(Bron: SEO, 2025)</i> + juridische risico's incidenteel € 7 miljard. <i>(Bron: CPB en PBL, 2026)</i></p>
<p>Begrotingsbrief lenW 2026 (2025d)</p> <p>Vorbij de dijk. Keuzes in het waterveiligheidsbeleid (2023e)</p> <p>OVV: <i>Onveiligheid door extreme regen (2026)</i></p> <p>lenW, begroting Deltafonds 2026, artikel 1: <i>Investeren in waterveiligheid (2025)</i></p>	<p>Ongerealiseerd beleid en geen geld voor maatregelen waterveiligheid (25-KM-Doel)</p>	<p>Door klimaatverandering neemt het risico op (schade door) overstromingen toe. In 2023 concludeerde de Algemene Rekenkamer dat de minister van lenW vooral inzet op dijkversterking, en in mindere mate op ruimtelijke maatregelen achter de dijk. Daardoor worden de risico's en schade door overstromingen niet beperkt wanneer er toch een dijk doorbreekt.</p>	<p>€ 613 miljoen geraamde uitgaven 2026, verplichtingen zijn € 927 miljoen. <i>(Bron: lenW, 2025)</i></p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar</p>
<p>OCW: Brief aan de Tweede Kamer 31 524, nr. 690 (18 december 2025)</p>	<p>Niet halen doelen energietransitie door arbeidstekorten (26-KM-Doel)</p>	<p>Arbeidstekorten (technisch personeel) staan een tijdige doelrealisatie van de energietransitie in de weg. Instroom van mbo-studenten in technische opleidingen lijkt onvoldoende om deze tekorten in de toekomst op te vangen.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Verantwoordingsonderzoek BZK 2023 (2024h)	Niet halen doelen voor verduurzaming rijksbedrijfsvoering (27-KM-Bedrijfsvoering)	In de Klimaatwet is vastgelegd dat Nederland in 2050 klimaatneutraal wil zijn. Voor 2030 is het doel om ten minste 55% minder CO ₂ uit te stoten dan in 1990. De rijksoverheid wil ook de eigen bedrijfsvoering verduurzamen. Het risico bestaat dat de rijksoverheid haar doelen niet haalt, wat de voorbeeldfunctie van het Rijk als klimaatneutrale organisatie niet ten goede komt.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.
Begrotingsbrief KGG 2026 (2025f)	Klimaatdoelen raken uit het zicht (28-KM-Doel)	De minister heeft in 2025 de doelen voor wind op zee naar beneden bijgesteld van 50 GW in 2040 naar minimaal 30 GW. Ook de maatwerkafspraken met de industrie gaan moeizaam: er is maar 1 maatwerkafpraak afgesloten, met Nobian, en 1 maatwerksubsidie verstrekt, aan Yara. De minister schuift uitgaven van het Klimaatfonds door naar latere jaren. Dit alles kan ertoe leiden dat de klimaatdoelen uit zicht raken.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.
Verantwoordingsonderzoek KR 2025 (2026n)	Klimaatdreigingen Caribisch Nederland (29-KM-Doel)	Klimaatverandering brengt risico's met zich mee voor mens en natuur. In Caribisch Nederland zijn de gevolgen van klimaatverandering duidelijk zichtbaar. Denk daarbij aan de zeespiegelstijging. Daardoor is er een groot risico op kusterosie en overstromingen op de laaggelegen delen van Bonaire. Saba en Sint-Eustatius lopen door klimaatverandering een groter risico op orkanen en extreem weer.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief KGG 2026 (2025f)</p> <p>TNO: <i>Systeemkostenanalyse kernenergie. Impact van nieuwe kerncentrales op de kosten van het energiesysteem</i> (2025b)</p>	<p>Onvoldoende zicht op kosten bij investeringen in kernenergie (30-KM- Doel/ Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het kabinet geeft aan kernenergie te zien als een 'noodzakelijke pijler' voor de toekomstige energievoorziening. Het kabinet wil 70% van de aandelen van de bestaande kerncentrale in Borssele overnemen en 4 nieuwe centrales bouwen. De eerste 2 nieuwe centrales gaan naar schatting van de minister € 20 tot € 30 miljard (exclusief financieringslasten) kosten. De minister verwacht dat de centrales eind jaren 30 worden opgeleverd. Dit betekent een traject van (structurele) investeringen over een langere periode waarin veel belangrijke keuzes gemaakt moeten worden. Het risico is dat het parlement onvoldoende zicht heeft op alle kosten, waardoor onomkeerbare besluiten worden genomen met een groot financieel belang.</p> <p>Verder bestaat het risico dat kernenergie uiteindelijk net zo duur wordt als wind op zee bij een hoge energievraag. Bij een lagere energievraag kan kernenergie in 2050 duurder blijken.</p>	<p>€ 14,5 miljard (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2025f</i>)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Begrotingsbrief KGG 2026 (2025f)</p> <p>Een koud bad voor warmtenetten (2025l)</p> <p>Verantwoordingsonderzoek KGG 2024 (2025x)</p> <p>Opslag van CO₂ onder de Noordzee (2024d)</p>	<p>Subsidies niet doelmatig ingezet (31-KM-Doel)</p>	<p>De overheid ondersteunt de warmtetransitie met subsidies voor onder andere isolatie, warmtepompen en warmtenetten. Het risico is dat deze subsidies niet doelmatig worden ingezet door overlap. Gebouweigenaren die al een warmtepomp hebben geïnstalleerd, stappen immers niet snel meer over op een warmtenet. Als de overlap tussen warmtepompen en warmtenetten met subsidie in de toekomst toeneemt, dan moet de minister van KGG mogelijk meer subsidie verlenen om het warmtenet te kunnen realiseren.</p> <p>Een aandachtspunt ligt bij CO₂-opslag onder de zee. Daarbij was de subsidie doeltreffend en doelmatig, maar profiteert de rijksoverheid niet evenredig mee van een hogere opbrengst, door de berekeningswijze in de businesscase.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Geplande onderzoeken op dit thema

In 2026 heeft de Algemene Rekenkamer de volgende onderzoeken over het thema Klimaat en Milieu op de agenda staan:

- *Focus op extensivering van veehouderijen* (juni). Dit is een onderzoek naar de ontwikkelingen van het aantal stuks vee en stikstofemissie per veehouder (geanonimiseerd).
- *De risico's van zoetwatertekorten* (september). De Algemene Rekenkamer onderzoekt welke maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater zijn afgerond, welke achterblijven en wat de reden daarvan is. Ook brengen we in kaart wat de risico's zijn als resultaten uitblijven.
- *Natuurbeheer in veengebieden* (oktober). Met dit onderzoek brengen we in beeld hoe doeltreffend natuurbeheer is in veengebieden en of beheer van natuurveengebieden kan bijdragen aan de opslag van CO₂.

5. Wonen

Missie van de minister voor dit thema:

- VRO: Zorgen dat iedereen een dak boven zijn hoofd heeft en kan wonen en leven in een prettige omgeving. Goede verdeling van de schaarse ruimte in Nederland.

Overkoepelend risico: aanhoudend tekort aan (betaalbare) woningen

Onvoldoende woningbouwproductie en oplopende huizenprijzen. Gevolg: structureel woningtekort door het niet behalen van rijksdoelstellingen op wonen met maatschappelijke (bijvoorbeeld toenemende sociale ongelijkheid) en economische neveneffecten.

2 van de in de volgende tabel opgenomen risico's hebben betrekking op het overkoepelende risico. Verschillende knelpunten (stijgende grondprijzen, netcongestie, dure bouwmaterialen, lange bezwaartermijnen, stikstof) worden niet in samenhang opgepakt en dat leidt mogelijk tot onvoldoende woningbouwproductie, waardoor het grote woningtekort blijft bestaan. De fiscale behandeling van de eigen woning heeft als doel eigenwoningbezit, maar leidt mogelijk tot hogere huizenprijzen waardoor een koopwoning voor minder mensen betaalbaar is. Op het gebied van ruimtelijke ordening zien we nog een ander belangrijk risico, namelijk het uitblijven van keuzes en een integrale aanpak. Hierdoor krijgt een duurzame inrichting van Nederland mogelijk onvoldoende gestalte.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Woningbouwimpuls; Vervolgonderzoek 2025 (2025ab)</p> <p>IBO-werkgroep: <i>Op grond kun je bouwen. IBO woningbouw en grond</i> (2024)</p> <p>Bron risico Rijk: VRO: Begroting 2026, subartikel 1.2 <i>Woningbouw</i> (2025)</p>	<p>Knelpunten woningbouw niet in samenhang aangepakt (32-W-Doel)</p>	<p>Het risico is dat de inzet van publiek geld niet leidt tot snellere woningbouw, doordat knelpunten in de woningbouw niet in samenhang worden aangepakt (stijgende grondprijzen, netcongestie, dure bouwmaterialen, lange bezwaartermijnen, stikstof). De woningbouw blijft hierdoor achter bij de maatschappelijke behoefte, waardoor het woningtekort hoog blijft.</p>	<p>€ 909 miljoen (Bron: VRO, 2025)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Ambtelijk rapport ministerie van Financiën: <i>Kansen voor lagere tarieven en beter beleid; Aanpak fiscale regelingen voor een eenvoudiger en beter belastingstelsel</i> (2025a)</p> <p>Financiën: Miljoenennota 2026 (2025b)</p>	<p>Fiscale behandeling eigen woning leidt tot grote belastingderving, terwijl effect onzeker is (33-W-Doel)</p>	<p>De fiscale behandeling van de eigen woning bestaat uit onder meer de hypotheekrenteaftrek, het eigenwoningforfait en de aftrek kleine woningschuld (Wet Hillen), en andere aftrekposten gemaakt voor de eigen woning. Deze behandeling kent een groot budgettair belang en is politiek en maatschappelijk gevoelig. Het risico is dat het effect van deze regelingen op het stimuleren van eigenwoningbezit moeilijk is vast te stellen, terwijl ze wel leiden tot een grote belastingderving. Evaluaties laten zien dat effecten op de woningmarkt lastig te isoleren zijn en mede kunnen samenhangen met hogere huizenprijzen en schulden. Het bevoordelende karakter hangt samen met de bredere fiscale behandeling van de eigen woning ten opzichte van andere vermogensvormen en niet uitsluitend met de hypotheekrenteaftrek. De regeling is bovendien complex voor burgers en brengt uitvoeringslasten met zich mee.</p>	<p>€ 7,7 miljard in 2025 (Miljoenennota 2026. Bron: Financiën, 2025b)</p>	<p>Hogere huizenprijzen en hogere hypotheekschulden.</p>
<p>PBL: <i>Naar een duurzame ruimtelijke inrichting van Nederland. Reflectie op de Ontwerp-Nota Ruimte: aanbevelingen en analyse</i> (2026)</p> <p>Evaluatiecommissie Omgevingswet: <i>Werk aan de winkel; Reflectierapport Omgevingswet 2025</i></p> <p>Ministerie VRO: Begroting 2026 (2025)</p>	<p>Uitblijven keuzes en integrale aanpak ruimtelijke ordening (34-W-Doel)</p>	<p>Als scherpe keuzes in de ruimtelijke ordening uitblijven en de minister van VRO onvoldoende invulling geeft aan haar coördinerende rol om de verschillende belangen op het gebied van water, economie, energie, landbouw, defensie en huisvesting kabinetsbreed af te wegen en te vertalen naar de Omgevingswet, bestaat het risico dat een duurzame ruimtelijke inrichting van Nederland onvoldoende gestalte krijgt.</p>	<p>€ 163 miljoen (Subartikel 3.1 en 3.2 begroting VRO 2026 opgeteld). (Bron: VRO, 2025)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

6. Zorg

Missie van de minister voor dit thema:

- VWS: De gezondheid en kwaliteit van leven bevorderen van alle Nederlanders. Werken aan goede, betaalbare, en toegankelijke zorg en ondersteuning door gezonde leefstijl, voldoende beweging en goede voeding te stimuleren. Zorgen voor goede (top)sportvoorzieningen.

Overkoepelend risico: stijgende zorgvraag en -kosten

Onder andere vergrijzing en een toename van het aantal chronisch zieken kunnen leiden tot stijgende zorgvraag en -kosten. In combinatie met structurele personeelstekorten is het gevolg dat aan stijgende en complexere zorgvraag niet kan worden voldaan. Dit zorgt voor druk op betaalbaarheid, toegankelijkheid (wachlijsten), capaciteit en kwaliteit van de zorg met budgettaire en maatschappelijke gevolgen.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: ongezonde bevolking door ongezonde leefstijl en -omgeving, personeelstekorten en zorgfraude kunnen leiden tot stijgende zorgvraag en -kosten. Aanpalend risico is dat de hoofdlijnenakkoorden voor de zorg weinig impact hebben.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief VWS 2026 (2025i)</p> <p>RIVM: <i>Zorg en sociaal domein – Themaverkenning bij de Volksgezondheid Toekomst Verkenning</i> (2024b).</p> <p>Mackenbach et al: <i>Economic costs of health inequalities in the European Union</i> (2011)</p>	<p>Impliciete verdeling van zorgpersoneel/ -middelen door (toenemend) personeelstekort (35-Z-Doel)</p>	<p>Het personeelstekort in de zorg neemt toe. Bij nietsdoen loopt dit op tot bijna 266.000 werknemers in 2034. Risico daarbij is dat personeel en middelen impliciet verdeeld worden doordat onvoldoende nagedacht wordt over de keuzes die nodig zijn door het personeelstekort. Het risico daarvan is dat de zorg niet terechtkomt bij de mensen die de zorg het hardst nodig hebben, en dat dit vooral bepaalde doelgroepen raakt waardoor gezondheidsverschillen toenemen.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>In de <i>EU</i> worden de kosten van gezondheidsverschillen geschat op € 980 miljard per jaar. (Bron: Mackenbach, 2011)</p> <p>Als we als Rekenkamer doorredeneren zouden de kosten tegen de € 60 miljard in Nederland kunnen bedragen op basis van ons bevolkingsaandeel.</p>
<p>Gevolgen groot, opbrengsten onbekend (2026c)</p> <p>Door de mazen van toezicht en handhaving (2025k)</p> <p>Een zorgelijk gebrek aan daadkracht (2022a)</p> <p>Bestrijden witwassen deel 3 (2021a)</p> <p>Daders vrijuit, slachtoffers niet geholpen (2021b)</p> <p>Handhaven in het duister (2021c)</p> <p>Fenger e.a.: Vooronderzoek omvang van fraude met persoonsgebonden budgetten (2018)</p> <p>WODC: Unger e.a.: Aard en omvang van criminele bestedingen (2018)</p>	<p>Fraude en witwassen krijgen te weinig aandacht (36-Z-Doel) (40-BV-Doel)</p>	<p>Er is een risico dat bepaalde vormen van criminaliteit en overtredingen relatief weinig aandacht krijgen in de opsporing en vervolging, maar (jaarlijks) grote maatschappelijke schade opleveren. Voorbeelden zijn milieuschade als gevolg van milieucriminaliteit, witwassen en zorgfraude. We kunnen ons daarom afvragen in welke mate de huidige prioritering bij politie, opsporingsdiensten en OM financiële en maatschappelijke schade maximaal voorkomen, gegeven de capaciteit waarin altijd keuzes gemaakt moeten worden.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Enkele miljarden zorgfraude. Daarnaast verwerking van afval € 3,4 miljard en witwassen € 16 miljard. (Bron: WODC, 2018)</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Verantwoordingsonderzoek VWS 2024 (2025aa)</p> <p>Begrotingsbrief VWS 2026 (2025i)</p> <p>Verzekerd van Zinnige Zorg (2020c)</p> <p>Zorgakkoorden. Uitgavenbeheersing in de zorg deel 4 (2016b)</p>	<p>Beperkte impact van zorghoofdlijnen-akkoorden (gestoeld op inspanningsverplichting (37-Z-Doel)</p>	<p>Overheids- en veldpartijen in de zorg sluiten steeds vaker akkoorden (bijvoorbeeld IZA, AZWA, HLO, Preventieakkoord) om duurzame en toekomstbestendige veranderingen voor zorg, welzijn en gezondheid te bereiken. In het verleden kwam het regelmatig voor dat zorgakkoorden en bijbehorende investeringsprogramma's voor inhoudelijke verbeteringen in de zorg niet of nauwelijks bijdroegen aan het in de hand houden van zorguitgaven.</p> <p>Ook constateerden we eerder dat de Tweede Kamer moeilijk grip krijgt op de resultaten van het IZA. Het risico is dat overheids- en veldpartijen de doelen uit deze akkoorden niet behalen en dat de effecten op de lange termijn tegenvallen. Het gevolg is dat de zorg van minder goede kwaliteit wordt, minder toegankelijk (hogere wachttijden en wachtlijsten) en minder betaalbaar (hogere premies, eigen bijdragen).</p>	<p>Minister van VWS heeft voor het IZA/AZWA € 2,8 miljard (transformatiemiddelen) beschikbaar gesteld aan veldpartijen.</p> <p>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2025aa)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Begrotingsbrief VWS 2026 (2025i)</p> <p>RIVM: <i>Impact Nationaal Preventieakkoord op roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik nog onvoldoende</i> (2024a)</p> <p>RIVM: <i>Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018 – Een gezond vooruitzicht – Synthese</i> (2018)</p> <p>Bron voor risico luchtkwaliteit: Website Volksgezondheid en Zorg (2025)</p>	<p>Ongezonde bevolking door ongezonde leefstijl en -omgeving (38-Z-Doel)</p>	<p>Ondanks positieve of stabiele trends op factoren van leefstijl (aantal rokers neemt af, alcoholgebruik en bewegen blijven redelijk stabiel), is er zeker nog gezondheidswinst te behalen en lopen de resultaten achter op de doelen. De luchtkwaliteit verbetert, maar ook nu nog is de vervuiling van lucht (vooral fijnstof) schadelijk voor de gezondheid. Het risico van een ongezonde leefstijl en dito leefomgeving is dat de bevolking ongezond(er) wordt (toename ziekten zoals diabetes, hart- en vaatziekten, kanker).</p>	<p>Geen concreet bedrag aan te koppelen.</p> <p>In 2018 berekende het RIVM dat 18,5% van de ziektelast het gevolg was van menselijk gedrag en dat dit zo'n € 8,6 miljard aan zorguitgaven kostte. Dit betekent overigens niet dat als mensen wel gezond gaan leven er per se minder zorguitgaven gemaakt zullen worden, maar mensen zullen langer in gezondheid kunnen leven.</p> <p>(Bron: RIVM, 2018)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>De derde hoofdtaak van de krijgsmacht. Ondersteuning bij rampenbestrijding, rechtshandhaving en humanitaire hulp (2025j)</p> <p>Uit de pandemie. Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19 (2024g)</p> <p>Bron maatschappelijke schade: Franses, P.H.: <i>Pandemie kostte Nederland 65 miljard aan bbp</i>. ESB, 108(4821), 235 (2023)</p>	<p>Onvoldoende weerbaar tegen nieuwe pandemie (39-Z-Doel)</p>	<p>Het is belangrijk dat de minister van VWS beter is voorbereid op een crisis dan bij de coronapandemie. De minister van VWS was voornemens € 300 miljoen te bezuinigen in 2025-2029. In maart 2026 besloot de minister alsnog € 177 miljoen beschikbaar te stellen. Minder geld voor pandemische paraatheid gaat onder andere ten koste van versterking van publieke gezondheid, flexibele en opschaalbare zorg en leveringszekerheid. Het risico daarvan is dat Nederland onvoldoende weerbaar is wanneer zich een nieuwe pandemie aandient. Het is bovendien de vraag of Defensie voldoende is voorbereid om ondersteuning te bieden.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>De economische schade van de coronapandemie bedroeg in Nederland naar schatting € 65 miljard. (Bron: ESB, 2023)</p>

Geplande onderzoeken op dit thema

In 2026/2027 heeft de Algemene Rekenkamer de volgende onderzoeken over het thema Zorg op de agenda staan:

- *Gezonde leefomgeving* (november). Dit onderzoek gaat over de vraag of en hoe gezondheidsbelangen worden meegewogen bij beleidsmaatregelen. Ook onderzoeken we hoe effectief en doelmatig de maatregelen zijn in relatie tot de zorgkosten daarvoor. Daarnaast brengen we eventuele belemmeringen voor effectieve en doelmatige preventiemaatregelen in kaart.
- *Wlz-zorg voor thuiswonende ouderen* (2027). De Wet langdurige zorg (Wlz) regelt de zorg voor mensen die blijvend 24 uur per dag toezicht of zorg in de buurt nodig hebben. Het gaat grotendeels om ouderen met vergevorderde dementie en/of een ernstige lichamelijke aandoening. Met dit onderzoek willen we de Tweede Kamer en de regering inzicht bieden in de knelpunten van Wlz-zorg thuis.

7. Binnenlandse veiligheid

Missie van de ministers voor dit thema:

- JenV: Zorgen voor de rechtsstaat in Nederland, zodat mensen in vrijheid kunnen samenleven, ongeacht hun levensstijl of opvattingen.
- Werken aan een veiliger en rechtvaardiger samenleving door mensen rechtsbescherming te geven en waar nodig in te grijpen in hun leven.
- Rijksoverheid: mensen en organisaties kunnen veilig online zijn.

Overkoepelend risico: Nederland onveiliger en onrechtvaardiger

Nederland wordt onveiliger door cyberdreigingen, terrorisme, extremisme, ondermijnende criminaliteit, geopolitieke en maatschappelijke spanningen. De pakkans voor ernstige criminaliteit is (zeer) beperkt en tekortkomingen in de strafrechtketen zetten de doelen van het strafrecht onder druk (vergelding, afschrikking, voorkomen van herhaling en bescherming van de samenleving). Gevolg: criminaliteit stijgt en de (ervaren) veiligheid en rechtvaardigheid van burgers komt in het geding.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: foutieve tenaamstellingen, witteboordencriminaliteit, onvoldoende detentiecapaciteit, ondermijning en cyberincidenten kunnen leiden tot een onveiliger en onrechtvaardiger Nederland. Voor het Caribisch deel van Nederland zijn de geopolitieke ontwikkelingen mogelijk nog risicovoller voor de veiligheid van burgers (Venezuela).

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p><i>Gevolgen groot, opbrengsten onbekend (2026c)</i></p> <p><i>Door de mazen van toezicht en handhaving (2025k)</i></p> <p><i>Een zorgelijk gebrek aan daadkracht (2022a)</i></p> <p><i>Bestrijden witwassen deel 3 (2021a)</i></p> <p><i>Daders vrijuit, slachtoffers niet geholpen (2021b)</i></p> <p><i>Handhaven in het duister (2021c)</i></p> <p>Fenger e.a.: <i>Vooronderzoek omvang van fraude met persoonsgebonden budgetten (2018)</i></p> <p>WODC: Unger e.a.: <i>Aard en omvang van criminele bestedingen (2018)</i></p>	<p>Fraude en witwassen krijgen te weinig aandacht (40-BV-Doel)</p> <p>(36-Z-Doel)</p>	<p>Er is een risico dat bepaalde vormen van criminaliteit en overtredingen relatief weinig aandacht krijgen in de opsporing en vervolging, maar (jaarlijks) grote maatschappelijke schade opleveren. Voorbeelden zijn milieuschade als gevolg van milieucriminaliteit, witwassen en zorgfraude. We kunnen ons daarom afvragen of de huidige prioritering bij politie, opsporingsdiensten en OM financiële en maatschappelijke schade maximaal voorkomen, gegeven de capaciteit waarin altijd keuzes gemaakt moeten worden.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Enkele miljarden zorgfraude. Daarnaast verwerking van afval € 3,4 miljard en witwassen € 16 miljard. (Bron: WODC, 2018)</p>
<p>Begrotingsbrief JenV 2026 (2025e)</p> <p>Minister van JenV: Kamerbrief met 5e voortgangsrapportage capaciteit DJI (2025)</p> <p>Ministerie van JenV: Begroting JenV 2025 (2024)</p>	<p>Onvoldoende detentiecapaciteit (41-BV-Bedrijfsvoering)</p>	<p>Op de lange termijn is sprake van golfbewegingen in de bekostiging van de detentiecapaciteit. Het op- en afschalen van detentiecapaciteit en het daarmee sluiten en weer openen van penitentiaire inrichtingen is een risico voor de doelmatige besteding van publiek geld. We kunnen daarom vraagtekens plaatsen bij de ramingen en de financierings-systematiek van DJI.</p> <p>Daarnaast is er onvoldoende detentiecapaciteit om vrijheidsbenemende straffen en maatregelen ten uitvoer te leggen (huisvesting, personeel, financiering). De strafrechtspleging is ineffectief als straffen en maatregelen niet (tijdig) kunnen worden uitgevoerd. Het leidt ook tot (tijdelijke) straffeloosheid.</p>	<p>Het op- en afschalen betreft vermoedelijk enkele tientallen tot honderden miljoenen.</p> <p>Jaarlijks budget DJI ± € 3 miljard. (Bron: JenV, 2024)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief JenV 2026 (2025e)</p> <p>Door de mazen van toezicht en handhaving (2025k)</p> <p>Bron maatschappelijke schade: WODC: Unger e.a.: <i>Aard en omvang van criminele bestedingen</i> (2018)</p>	<p>Ondermijning bedreigt functioneren democratische rechtsstaat (42-BV-Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het tegengaan van ondermijning is een beleidsprioriteit. Het beleid richt zich volgens de minister op verdienmodellen van (drugs- en milieu)criminaliteit en andere vormen van criminaliteit. Het risico bestaat dat geen meetbare doelen worden geformuleerd. Daardoor kunnen resultaten van beleid niet vastgesteld worden en kan er niet van geleerd worden om bij te sturen.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>€ 16 miljard (witwassen). (Bron: WODC, 2018)</p>
<p>Focus op quantum bij de rijksoverheid (2026b)</p> <p>Het Rijk in de cloud (2025n)</p> <p>Kracht en kwetsbaarheid van krijgsmacht netwerk NAFIN (2024a)</p> <p>Eerdere onderzoeken naar cybersecurity vitale sectoren (2019a en 2020a) en informatiebeveiliging bij departementen (Staat van de rijksverantwoording 2017 – 2024) (2018a, 2019c, 2020b, 2021d, 2022a, 2023c, 2024f, 2025p)</p> <p>NCTV: <i>Cybersecuritybeeld Nederland</i> (2025a)</p> <p>AIVD: website met diverse publicaties over cyberdreiging</p>	<p>Cyberincidenten in vitale sectoren ontwrichten de samenleving (43-DO-Doel)</p>	<p>Het risico van cyberincidenten in vitale sectoren is ontwrichting van de samenleving. Digitale veiligheid is belangrijk voor het goed functioneren van onze samenleving. Als computersystemen uitvallen, kunnen ook in de fysieke wereld grote problemen ontstaan. Denk aan uitval van treinverkeer, luchtvaart, waterkeringen en drinkwatervoorziening.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Verantwoordingsonderzoek JenV 2024 en 2025 (resp. 2025w en 2026m)</p>	<p>Achterblijvende prestaties organisaties in de strafrechtketen (44-DO-Doel)</p>	<p>De prestaties van organisaties in de strafrechtketen blijven achter bij verwachtingen en officiële normen. We zien dit risico terug in diverse ketens (strafrecht, strafrechtelijk afpakken) en bij de processen van afzonderlijke ketenpartners (slachtofferrechten OM, tenaamstelling Justid). Verdachten en slachtoffers ondervinden hier moeilijkheden door.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Verantwoordingsonderzoek JenV 2024 (2025w)	Veroordelingen op onjuiste naam door foutieve tenaamstellingen	Door bijvoorbeeld identiteitsfraude of invoerfouten staan verdachten soms onder een onjuiste naam geregistreerd in de strafrechtketen. Hierdoor spreekt de rechter een veroordeling uit op een onjuiste naam. Een dader kan daardoor straf ontlopen of een onschuldige burger kan onterecht worden veroordeeld.	Geen kwantificering beschikbaar.	≥ 867 onjuiste tenaamstellingen in het strafrecht, waarvan 141 bij ernstige strafbare feiten. <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2025w)</i>
Staat van de rijksverantwoording 2024 (2025p)	Justid (45-BV-Doel/Bedrijfsvoering)			

Geplande onderzoeken op dit thema

In 2026 en 2027 heeft de Algemene Rekenkamer de volgende onderzoeken over het thema Veiligheid op de agenda staan:

- *Politie: keuzes in de opsporing verdachten* (juni). Wij willen met dit onderzoek inzicht bieden in hoeveel geld de politie uitgeeft en hoeveel capaciteit de politie inzet op opsporing. Ook onderzoeken wij of de politie bij het maken van opsporingskeuzes het effect op de maatschappij in meer of mindere mate meeweegt.
- *Weerbaarheid (basis)registraties* (december). De rijksoverheid slaat veel gegevens van mensen op in allerlei registraties. Bij 23 daarvan onderzoekt de Algemene Rekenkamer of beveiligingsmaatregelen werken, of de afhankelijkheid van IT-leveranciers niet te groot is en of er voorbereidingen zijn getroffen voor een crisissituatie.
- *Detentiecapaciteit Dienst Justitiële Inrichtingen (2027)*. We onderzoeken of de Dienst Justitiële Inrichtingen in de toekomst in staat is om vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen uit te voeren. Hiervoor moeten er voldoende plekken vrij zijn in de penitentiaire instellingen om mensen onder te brengen die veroordeeld zijn tot een celstraf. We gaan kijken of DJI de hiervoor belangrijke zaken op orde heeft, zoals voldoende financiële middelen en beschikbare cellen. Ook betrekken we in dit onderzoek de maatregelen die de minister kan nemen om de detentiecapaciteit te beïnvloeden.

8. Defensie, migratie en ontwikkelingssamenwerking

Missie van de ministers voor dit thema:

- Defensie: De krijgsmacht heeft 3 hoofdtaken, namelijk het beschermen van het eigen grondgebied en dat van bondgenoten, het bevorderen van de (internationale) rechtsorde en stabiliteit en het leveren van bijstand bij rampen en crises.
- BHO: Bestrijding van de grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering.
- BZ: Het land veiliger en welvarender maken. Inzet voor een eerlijke en duurzame wereld.
- AenM: Nederland staat voor rechtvaardig, menselijk en effectief asiel- en migratiebeleid. Het kabinet wil migratie in goede banen leiden en meer grip krijgen op migratie. Op wie er binnenkomt, wie er mag blijven of terug moet.

Overkoepelend risico: weerbaarheid tegen crises kwetsbaarder

De huidige geopolitieke ontwikkelingen, oorlogen en crises in de wereld vragen om een overheid die het land weerbaar maakt. Dit is een ingewikkelde opgave, gezien de verscheidenheid en grootte van de uitdagingen. Het risico is dat de overheid niet tijdig, niet voldoende of niet de juiste maatregelen neemt. Gevolg: Nederland is niet weerbaar tegen oorlog, (cyber-)aanvallen, natuurrampen of andere catastrofes en Nederland kan (vluchtelingen uit) andere landen onvoldoende bijstaan.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: risico's op onvoldoende personeel, verouderd vastgoed, kwetsbare IT en te weinig voorbereid zijn leiden tot mogelijk onvoldoende weerbaar zijn. Aanpalende risico's zijn financieel beheer, mislopen van geld uit het Herstel- en Veerkrachtfonds (BZ) en desinformatie. Daarnaast is de overheid niet voorbereid op nieuwe grote vluchtelingenstromen door een onrealistisch asielbeleid (nu al onvoldoende capaciteit) dat is gericht op de korte termijn.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Begrotingsbrief Defensie 2026 (2025b) Verantwoordingsonderzoek Defensie 2025 (2026i)	Meer nodig voor gereedheid (46-DO-Bedrijfsvoering)	Defensie werkt aan de staat van gereedheid, maar de vraag is in hoeverre dit in korte tijd en in een lastige markt te realiseren is. Niet alleen wapens, maar ook omvang en kwaliteit van personeel, vastgoed, IT en beveiliging moeten verder op niveau worden gebracht.	Realisatie defensie-uitgaven in 2025: € 25,8 miljard (inclusief Defensiematerieel-begrotingsfonds) <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2026i)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
Begrotingsbrief Defensie 2026 (2025b) Verantwoordingsonderzoek Defensie 2025 (2026i)	Groei defensie-uitgaven naar NAVO-norm 3,5% bbp (47-DO-Doel/Bedrijfsvoering/Rechtmatigheid)	De begroting van het ministerie van Defensie stijgt met € 19,3 miljard in 2035 ten opzichte van 2026. Het vereist – in een zeer lastige internationale markt – veel extra geld en inzet om het niveau van defensie-uitgaven van Nederland te verhogen tot 3,5% van het bbp. Het risico bestaat dat de budgetten niet kunnen worden uitgegeven vanwege de krapte op de defensiemarkt en het gebrek aan personeel.	Realisatie defensie-uitgaven in 2025: € 25,8 miljard (inclusief Defensiematerieel-begrotingsfonds). <i>(Bron: Algemene Rekenkamer, 2026i)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
Strategische voorraden in verantwoordingsonderzoek KR 2025 (2026n) BZK: Begroting KR 2025, beleidsartikel 1 Versterken rechtsstaat (2024). Raad voor rechtshandhaving: <i>Staat van de rechtshandhaving Caribisch Nederland 2024.</i>	Veiligheid burgers CN verder in gedrang (48-DO-Doel)	Het risico is dat de veiligheid van burgers in gedrang is door onder meer geopolitieke ontwikkelingen en klimaatverandering en natuurrampen.	€ 69,7 miljoen in 2025 begroot voor versterken van de rechtsstaat. <i>(Bron: BZK, 2024)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
Verantwoordingsonderzoek Defensie (2022, 2023, 2024) (resp. 2023d, 2024i, 2025s)	Verder oplopende personeelstekorten Defensie (49-DO-Bedrijfsvoering)	Personeelstekorten blijven aanhouden door krapte op de arbeidsmarkt en vergrijzing. Hierdoor komt Defensie mogelijk niet tijdig op de gewenste sterkte.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Verantwoordingsonderzoek BZ 2024 en 2025 (resp. 2025q en 2026g)	Mislopen EU-geld Herstel- en Veerkracht-faciliteit (50-DO-Bedrijfsvoering/ Rechtmatigheid)	De EU heeft in 2020 de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit (HVF) opgericht (Coronaherstelfonds). Lidstaten die daarop een beroep willen doen, moeten een Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) indienen. De HVF-gelden worden uitbetaald nadat is aangetoond dat de doelen uit het HVP zijn bereikt. Het Nederlandse HVP bestaat uit 22 hervormingen en 28 investeringen, en omvat 132 mijlpalen en doelstellingen. Deze moeten in augustus 2026 bereikt zijn. Het risico is dat Nederland de afgesproken mijlpalen en doelstellingen niet op tijd behaalt. In dat geval loopt Nederland het EU-geld mis.	€ 2,3 miljard (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2026g</i>)	Geen kwantificering beschikbaar.
Verantwoordingsonderzoek Buitenlandse Zaken 2024 en 2025 (resp. 2025q en 2026g)	Financieel beheer Buitenlandse Zaken niet op orde (51-DO-Bedrijfsvoering/ Rechtmatigheid)	De financiële administratie bij het ministerie van BZ was in 2024 en 2025 niet op orde. De minister had geen goed zicht op hoeveel en welke verplichtingen hij is aangegaan, noch welke voorschotten hij precies had verstrekt. BZ heeft in 2025 gewerkt aan verbetermaatregelen, maar de problemen waren in 2025 nog niet opgelost.	Bij het ministerie van BZ was in 2025 de omvang van de verplichtingen € 13 miljard en afgerekende voorschotten € 186 miljoen . (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2026g</i>)	Geen kwantificering beschikbaar.
NCTV: <i>Dreigingsbeeld statelijke actoren (2025b)</i> Adviesraad Internationale Vraagstukken: <i>Hybride dreigingen en maatschappelijke weerbaarheid (2024)</i>	Aanpak van desinformatie schiet tekort (52-DO-Doel)	De aanpak van desinformatie schiet tekort. Daardoor bestaat het risico op buitenlandse inmenging en kunnen wantrouwen in instituties en polarisatie in de maatschappij toenemen.	Geen kwantificering beschikbaar.	Wantrouwen in instituties en polarisatie in de maatschappij.
Verantwoordingsonderzoek Defensie 2024, 2025 (resp. 2025s en 2026i)	Onvoldoende beveiliging militaire objecten (53-DO-Doel)	Wij hebben in het VO 2024 bezwaar gemaakt tegen het tekortschietende beveiligingsbewustzijn van het defensiepersoneel en de onvoldoende bouwkundige en elektronische beveiliging van militaire objecten. Defensie werkt aan het integraal verbeterplan voor de beveiliging van militaire objecten. De doelstellingen voor 2025 zijn echter nog niet afdoende gerealiseerd. De beveiliging blijft daarom, gezien de huidige dreiging, een ernstige onvolkomenheid.	Geen kwantificering beschikbaar.	Geen kwantificering beschikbaar.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Verantwoordingsonderzoek AenM 2025 (2026f)	Asielstelsel verder overbelast (54-DO-Doel)	Het risico is dat door nieuwe oorlogen nieuwe grote vluchtelingenstromen ontstaan. Het asielstelsel raakt daardoor (verder) overbelast, mede doordat het asiel- en migratiebeleid niet realistisch is, noch gericht op de lange termijn.	Realisatie uitgaven AenM 2025: € 7,6 miljard (Bron: <i>Algemene Rekenkamer, 2026f</i>)	Geen kwantificering beschikbaar.

9. Bestaanszekerheid

Missie van de minister voor dit thema:

- SZW: Werk en bestaanszekerheid voor iedereen.

Overkoepelend risico: meer inwoners, ook kinderen, in armoede

Door de complexe regelgeving en knelpunten in de uitvoering bestaat het risico dat burgers onvoldoende toegang hebben tot basisvoorzieningen en het hun aan financiële zekerheid ontbreekt. Gevolg: het aantal mensen en kinderen dat in armoede leeft, stijgt. Dit leidt vervolgens tot een daling in het welzijn van burgers, een daling in het vertrouwen in de overheid en een verslechterde volksgezondheid.

De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: de WIA-problematiek, aanpak problematische schulden, aanpak arbeidsuitbuiting en achterstanden in sociaal-economische voorzieningen kunnen leiden tot meer inwoners (ook kinderen) die in armoede leven.

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Fouten bij WIA-uitkeringen: blind voor de signalen, burgers geraakt (2025m)</p> <p>Grip op menselijke maat (2024j)</p> <p>Financiën: Voorjaarsnota 2025 (2025c)</p> <p>SZW: Jaarverslag 2025 (2026)</p> <p>OCTAS: Toekomst van het arbeidsongeschiktheidsstelsel (2024)</p>	<p>Complexiteit en onuitvoerbaarheid WIA (55-BestZ-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het risico is dat door te complexe regelgeving en onuitvoerbaarheid van de WIA mensen niet op tijd de juiste uitkering en re-integratieondersteuning aanvragen of krijgen en dat maatregelen onvoldoende toereikend zijn om dit binnen afzienbare tijd op te lossen. Mensen zitten in onzekerheid door late beoordelingen en UWV staat voor grote organisatorische uitdagingen.</p> <p>NB: eenzelfde soort risico geldt voor Toeslagen, zie risico (3-FOB-Uitgaven-Bedrijfsvoering)</p>	<p>Kwijtschelden WIA-voorschotten aan wachtenden: oplopend tot + € 91 miljoen (2030)</p> <p>60-plusmaatregel: oplopend tot + € 67 miljoen (2029)</p> <p>Kosten diverse hersteloperaties: € 578 miljoen. (Bron: Financiën, 2025c)</p> <p>€ 12,2 miljard aan uitkeringen WIA (Bron: SZW, 2026)</p>	<p>Terugvorderingen gemiddeld € 2.100 jaarlijks bij meer dan 20.000 (5%) WIA- gerechtigden. (Bron: Algemene Rekenkamer, 2024j)</p> <p>Werkloosheid en uitkeringslasten door lagere re-integratiekansen.</p>
<p>Betalingsregelingen bij uitvoeringsorganisaties van het Rijk (2023a)</p> <p>Toeslagen terugbetalen (2019d)</p> <p>Aanpak problematische schulden (2016a)</p> <p>Ministerie van SZW: Naar een beter werkende schuldenketen. IBO problematische schulden (2024a)</p>	<p>Gebrek aan samenhang aanpak van problematische schulden (56-BestZ-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Om mensen met problematische schulden zo snel en goedkoop mogelijk te helpen, heeft de overheid een stelsel ingericht van schuldhelpverlening waarbij verschillende instanties betrokken zijn. Het risico is dat door gebrek aan voortgang en samenhang in de aanpak van problematische schulden mensen onder het bestaansminimum blijven komen. Het gevolg: armoede, uitsluiting, huisuitzetting, onverzekerbaarheid, afsluiting van gas en licht.</p>	<p>Niet-inbare vorderingen.</p>	<p>Maatschappelijke kosten schuldenproblematiek: € 8,6 miljard per jaar. (Bron: IBO SZW, 2024)</p>
<p>Daders vrijuit, slachtoffers niet geholpen. Knelpunten aanpak arbeidsuitbuiting (2021b)</p>	<p>Gebrekkige aanpak arbeidsuitbuiting (57-BestZ-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Doordat werkgevers wetten voor eerlijk werk niet naleven en door onvoldoende toezicht, blijven arbeidsmigranten en flexwerkers (arbeids)uitbuiting, onderbetaling en slechte huisvesting ondervinden.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
Rli: <i>Samen naar beter</i> (2025)	Grotere ongelijkheid burgers door achterstanden in sociaal-economische voorzieningen Caribisch Nederland	Het risico is dat achterstanden in sociaal-economische voorzieningen (infra, zorg, onderwijs, wonen) leiden tot ongelijkheid tussen burgers in Caribisch en Europees Nederland.	Heeft betrekking op ongeveer € 100 miljoen voor bevorderen sociaal-economische structuur op begroting KR 2025 en om € 140 miljoen via SZW op de begroting 2025. <i>(Bronnen: BZK 2024 en SZW 2024b)</i>	Geen kwantificering beschikbaar.
BZK: Begroting KR 2025, beleidsartikel 4 bevorderen sociaaleconomische structuur (2024)				
SZW: Begroting 2025 (2024b)	(58-BestZ-Doel)			
Commissie Sociaal Minimum: <i>Een waardig bestaan</i> (2023)				

10. Gelijkheid en non-discriminatie

Missie van de ministers voor dit thema:

- BZK: Grondrechten van mensen beschermen.
- OCW: Kansengelijkheid: iedere leerling en student moet kansen krijgen om zich optimaal te ontwikkelen.
- VWS: Inzet voor gezondheid van alle Nederlanders. Goede, betaalbare, duurzame zorg en ondersteuning.

Overkoepelend risico: stijgende ongelijkheid

Polarisatie, structurele ongelijkheden en (digitale) discriminatie.

Gevolg: het aantal mensen dat ongelijkheid en discriminatie ervaart, stijgt.

Gevolg daarvan: een daling in het welzijn, een daling in het vertrouwen in de overheid, een verslechterde volksgezondheid.

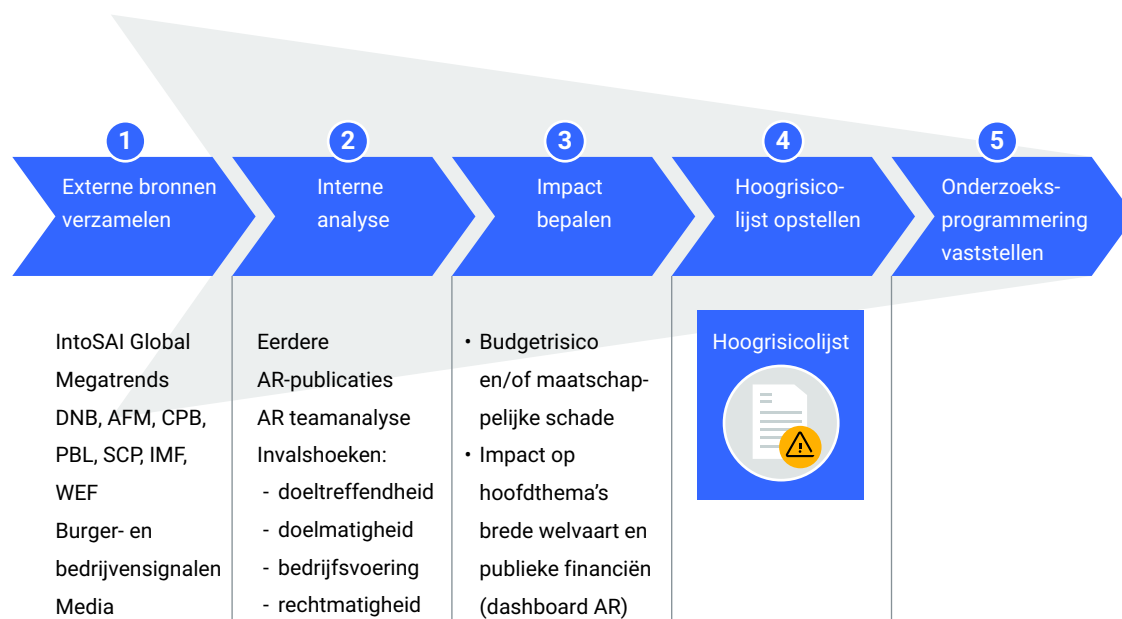
De in de volgende tabel opgenomen onderliggende risico's tellen op tot dit overkoepelende risico: ontoereikende middelen voor tegengaan van discriminatie, achterstanden in sociaal-economische voorzieningen kunnen leiden tot een stijging van de ongelijkheid (gender, afkomst, inkomen, vermogen, gezondheid).

Bron	Risico	Toelichting risico	Betrokken bedrag Rijk	Maatschappelijke schade
<p>Begrotingsbrief BZK 2026 (2025a)</p> <p>CBS: <i>Veiligheidsmonitor (2025)</i></p>	<p>Ambitieuze doelen en ontoereikende middelen voor het tegengaan van discriminatie (59-GN-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>De minister van BZK heeft te weinig concrete doelstellingen voor artikel 1 (openbaar bestuur en democratie). Voor het tegengaan van discriminatie zijn ambitieuze doelen, maar weinig middelen beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Rli: <i>Samen naar beter (2025)</i></p> <p>BZK: Begroting KR 2025, beleidsartikel 4 bevorderen sociaaleconomische structuur (2024)</p> <p>SZW: Begroting 2025 (2024b)</p> <p>Commissie Sociaal Minimum: <i>Een waardig bestaan (2023)</i></p>	<p>Grotere ongelijkheid burgers door achterstanden in sociaal-economische voorzieningen Caribisch Nederland (60-GN-Doel/Bedrijfsvoering)</p>	<p>Het risico is dat achterstanden in sociaal-economische voorzieningen (infra, zorg, onderwijs, wonen) leiden tot ongelijkheid tussen burgers in Caribisch en Europees Nederland.</p>	<p>Heeft betrekking op ongeveer € 100 miljoen voor bevorderen sociaal-economische structuur op begroting KR 2025 en om € 140 miljoen via SZW op de begroting 2025. (Bronnen: BZK 2024 en SZW 2024b)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>
<p>Op weg naar gelijke kansen in het mbo (2024e)</p>	<p>Ongelijke kansen mbo-studenten (61-GN-Doel)</p>	<p>Sommige mbo-studenten hebben nog steeds te maken met ongelijke kansen. Dit staat hun persoonlijke groei en ontwikkeling in de weg en heeft negatieve gevolgen voor de Nederlandse maatschappij. Die heeft de capaciteiten, talenten en vaardigheden van deze jongeren hard nodig. Mbo-studenten worden opgeleid voor vitale beroepen in de hulpdiensten, logistiek, techniek, voedselketen en de zorg.</p>	<p>Heeft betrekking op ongeveer € 1 miljard aan uitgaven aan het verbeteren van gelijke kansen van mbo-studenten in de periode 2024-2027. (Bron: Algemene Rekenkamer, 2024e)</p>	<p>Geen kwantificering beschikbaar.</p>

Bijlagen

Bijlage 1 Aanpak en methode voor de lijst met hoge risico's

Figuur 1 bijlage 1 Selectieproces van de Hoogrisicolijst
Stapsgewijs selectieproces Hoogrisicolijst van de Algemene Rekenkamer

Samenvattend

Tweemaal per jaar doet de Algemene Rekenkamer een risicoanalyse. Dit gebeurt in het voorjaar en in het najaar. Honderden risico's worden geïdentificeerd. Uiteindelijk publiceren we een lijst met hoge risico's voor het halen van beleidsdoelen en overheidsfinanciën van het Rijk. De Hoogrisicolijst is een dynamische lijst en niet uitputtend. De lijst is opgebouwd uit 10 overkoepelende risico's met een aantal onderliggende risico's. Het doel is het parlement, de regering en de geïnteresseerde burger te informeren over grote risico's, zodat deze in beeld zijn. De regering kan op de risico's reageren door ze bijvoorbeeld te accepteren of te beperken. We gebruiken de Hoogrisicolijst ook voor onze onderzoeksprogrammering.

Hoogrisicolijst – inhoudelijke indeling

De Hoogrisicolijst is ingedeeld volgens de thema's (beleidsvelden) van *Blik op Nederland: Dashboard Doelen en Resultaten* van de Algemene Rekenkamer. Alle beleidsvelden samen dragen bij aan het overkoepelende doel van de rijksoverheid: 'brede welvaart in Nederland'. Risico's op het niveau van de beleidsvelden zijn geformuleerd vanuit het uitgangspunt dat ze een belemmering kunnen vorm en om dat doel te bereiken. Dit zijn de risico's op hoofdniveau. Onder de 'overkoepelende risico's' liggen de belangrijkste risico's die vanuit de departementale risicoanalyses zijn aangeleverd. Tot deze belangrijkste risico's komen we als volgt.

1 – Externe bronnen verzamelen

We monitoren trends en ontwikkelingen en nemen deze op in de risico-analyse. We nemen mee:

- internationale en nationale ontwikkelingen;
- het maatschappelijk debat;
- onderzoeken van de Auditdienst Rijk, buitenlandse rekenkamers en de internationale vereniging van rekenkamers, externe instanties zoals planbureaus, de Nationale ombudsman, de Raad van State en gerenommeerde onderzoeksbureaus;
- externe risicoanalyses van de Autoriteit Financiële Markten, De Nederlandsche Bank en het World Economic Forum (Global Risk List);
- signalen van burgers en bedrijven (onder andere op te halen in fysieke sessies (Rekentafel), of online).

2 – Interne analyse

Beleidsrisico's – voor doeltreffendheid en doelmatigheid

Bij de beleidsrisicoanalyse identificeren we beleidsinhoudelijke risico's die het doelbereik van het departement kunnen belemmeren. Uitgangspunt voor dit doel zijn de missie en de maatschappelijke doelen/beleidsprioriteiten van het departement (bron: departementale begroting en website). We inventariseren daarnaast risico's die niet direct zijn gerelateerd aan de doelen van het ministerie, maar die wel belangrijk zijn voor het beleidsveld. Risico's komen voort uit de omgevingsanalyse en uit de eigen kennis van het beleidsveld. Ook betrekken we eerdere onderzoeken van de Algemene Rekenkamer en uitkomsten daarvan in de analyse. Risico's gaan bijvoorbeeld over zaken die:

- politiek in de belangstelling staan;
- grote publieke kosten met zich meebrengen;
- vaak in departementale stukken of onderzoeksrapporten zijn benoemd;
- kwetsbaarheden vormen in de bedrijfsvoering van departementen;
- eerder mislukt zijn, of anderszins een hoog risico vormen.

Operationele risico's – voor bedrijfsvoering en rechtmatigheid

Bij operationele ofwel bedrijfsvoeringsrisico's gaat het om risico's die een belemmering vormen voor goede bedrijfsvoering op het ministerie (wat vervolgens weer invloed heeft op het doelbereik van het ministerie). Denk aan risico's in belangrijke controlefuncties, in de bedrijfscultuur of IT van het ministerie. Dit kunnen ook risico's zijn voor de rechtmatigheid. We gebruiken de volgende risicocategorieën als uitgangspunt:

- financiële risico's, zoals administratie, onvoldoende budget om de doelstellingen te halen of materiaal dat niet aansluit bij de doelstellingen;

- niet-financiële risico's, zoals IT, informatiebeveiliging, data, personeels-capaciteit, werkbelasting, innovatie, verandering, cultuur, fraude of risico's op menselijke fouten.

3 – Bepaling kans en impact van het risico

We schatten de kans in dat het risico zich voordoet en wat de impact/schade daarvan is. Deze inschatting is geen wiskundige berekening, maar gebaseerd op *professional judgement* op basis van een stevige dialoog in een multi-disciplinaire samenstelling (veel perspectieven aan tafel). De schatting kan behalve door de groep onderzoekers van het beleidsveld ook directiebreed plaatsvinden. We kijken kwalitatief en kwantitatief.

Kwalitatieve impact van het risico

We bepalen of de risico's zeer grote negatieve gevolgen hebben voor de betreffende beleidsterreinen. Denk hierbij aan het vastlopen van dienstverlening, sterk verminderde efficiëntie, effectiviteit of een complete mislukking van het beleid. Denk ook aan misbruik van gevoelige informatie en onbetrouwbaar handelen van de overheid. Het kan zelfs gaan over doden of gewonden.

Kwantitatieve impact van het risico

We bepalen (op basis van gerenommeerde bronnen) of er:

- *budgetrisico's zijn voor de overheid ("betrokken bedrag Rijk").*
Bijvoorbeeld: verlies aan inkomsten, onrechtmatige/onterechte betalingen met publieke middelen, uitgaven aan onvoorziene omstandigheden of herstelbetalingen, verlies, schade of waardevermindering van bestaande eigendommen;
- *maatschappelijke schade* te verwachten is. Bijvoorbeeld: productiviteitsverlies van de maatschappij, te kwantificeren milieuschade, et cetera.

Genoemde bedragen onder 'betrokken bedrag Rijk' en 'maatschappelijke schade' zijn overigens alleen bedoeld om te onderbouwen dat er een substantieel materieel belang is. Er zijn verschillende soorten bedragen. Het is belangrijk in de bronverwijzing te kijken naar de exacte details voor juiste interpretatie. NB: soms is een risico niet te kwantificeren (zoals 'vertrouwen in de overheid'), als het een onderliggend risico is voor het doelbereik van het Rijk.

De onderzoekers nemen alle risico's die zijn geïdentificeerd op in een risicoanalyse-document. Ze nemen daarbij de bovenstaande informatie op, inclusief bronverwijzingen.

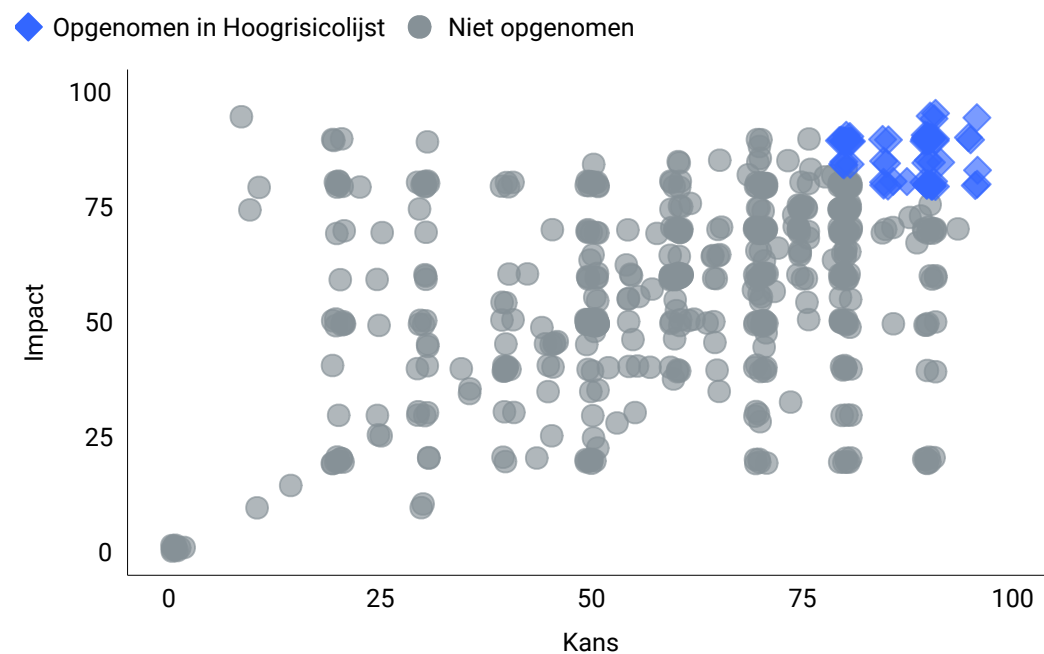
4 – Opstellen Hoogrisicolijst

Verwerking departementale risico's in de Hoogrisicolijst

Uit de departementale risicoanalyse identificeren we de grootste risico's per beleidsterrein. Het kan gaan om risico's vanuit zowel kwantitatief als kwalitatief oogpunt. Vervolgens wordt de lijst vastgesteld. Deze lijst publiceert de Algemene Rekenkamer.

Figuur 2 bijlage 1 Schematische weergave publicatie hoge risico's ten opzichte van totaal aantal risico's

Alleen de circa 60 hoogste risico's staan in de Hoogrisicolijst

5 – Onderzoeksprogrammering vaststellen

De algehele risicoanalyse vormt mede de basis voor de onderzoeksprogrammering van de Algemene Rekenkamer. Bij het programmeren van onze onderzoeken is een belangrijke factor of het onderwerp (hoog) op de risicolijst staat. Daarnaast spelen bij de onderzoeksprogrammering ook onze strategie en de meerjarige thema's die we hebben gekozen een rol.

Bijlage 2 Lijst onvolkomenheden verantwoordingsonderzoek 2025

Onvolkomenheden (tekortkomingen in de bedrijfsvoering) bij de ministeries vormen ook een risico voor het bereiken van de doelen van het ministerie. Vandaar dat we bijgaande lijst aanvullend opnemen. De ernstige onvolkomenheden (cursief en grijs gearceerd) zijn ook in de Hoogrisicolijst opgenomen.

Ministerie	Onvolkomenheid
Ministerie van Asiel en Migratie	Beheersing beslistermijnen asielpcedure
Ministerie van Asiel en Migratie	Accreditaties IT-systemen en opvolging verbeterpunten beveiligingstesten
Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp	Toezicht op Invest International Public Programs
Ministerie van Buitenlandse Zaken	<i>Inrichting administratie</i>
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Verplichtingenbeheer
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Inkoopbeheer NCG
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Inkoopbeheer SSC-ICT
Ministerie van Defensie	<i>Beveiliging militaire objecten</i>
Ministerie van Defensie	Inventarisatieproces
Ministerie van Defensie	Beheer cryptografiemiddelen
Ministerie van Defensie	Munitiebeheer
Ministerie van Defensie	Vastgoedbeheer
Ministerie van Defensie	IT-beheer autorisatiemanagement

Ministerie	Onvolkomenheid
Ministerie van Defensie	Fraude- en corruptiebeleid
Ministerie van Defensie	Inkoopbeheer
Ministerie van Economische Zaken	Autorisatiebeheer financieel systeem
Ministerie van Economische Zaken	Inkoopbeheer
Ministerie van Financiën	M&O-beleid Belastingdienst
Ministerie van Financiën	Inkoopbeheer Beleidsdepartement
Ministerie van Financiën	Beheer grote geldstromen Douane
Ministerie van Financiën	IT-legacy grote belastingmiddelen
Ministerie van Financiën	Weerbaarheid IT-Douane
Ministerie van Financiën	M&O-beleid EU btw e-commerce
Ministerie van Financiën	Softwarewijzigingsbeheer Belastingdienst
Ministerie van Financiën	Betalingsregelingen Belastingdienst
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	Aanbestedingen RWS
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Onduidelijkheid over herstel foutieve tenaamstellingen van veroordeelden

Ministerie	Onvolkomenheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Mogelijk onrechtmatig handelen bij foutieve tenaamstellingen van veroordeelden
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Slachtofferrechten: naleving wettelijke informatieplichten door het OM
Ministerie van Justitie en Veiligheid	<i>Coördinatie prestaties in de strafrechtketen</i>
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Afpakketen
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Uitvoeringstoetsen
Ministerie van Justitie en Veiligheid	IT-beheer DJI
Ministerie van Justitie en Veiligheid	Accreditaties IT-systemen en opvolging verbeterpunten beveiligingstesten
Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur	Autorisatiebeheer financieel systeem
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	M&O-beleid subsidies onderwijsinstellingen
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	M&O-beleid bekostiging onderwijsinstellingen
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Uitvoeringstoetsen Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Financieel beheer RCN unit SZW
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Sturing en toezicht op rechtmatigheid uitkeringen
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Financieel beheer
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Uitvoeringstoetsen

Bijlage 3 Literatuur

Adviesraad Internationale Vraagstukken (2024). *Hybride dreigingen en maatschappelijke weerbaarheid*. AIV-advies 126, 2024.

AIVD: AIVD-Publicaties over cyberdreiging. <https://www.aivd.nl/publicaties/cyber>, geraadpleegd op 14 april 2026.

Algemene Rekenkamer (2016a). *Aanpak problematische schulden*. Den Haag: eigen beheer, 2016.

Algemene Rekenkamer (2016b). *Zorgakkoorden. Uitgavenbeheersing in de zorg deel 4*. Den Haag: eigen beheer, 2016.

Algemene Rekenkamer (2017). *Zicht op belastingverlichtende regelingen. Een inventarisatie van fiscale regelingen die de belastingontvangsten van het Rijk beperken*. Den Haag: eigen beheer, 2017.

Algemene Rekenkamer (2018a). *Staat van de Rijksverantwoording 2017*. Den Haag: eigen beheer, 2018.

Algemene Rekenkamer (2018b). *Zicht op extra geld kabinet-Rutte III. Navolgbaarheid en onderbouwing maatregelen*. Den Haag: eigen beheer, 2018.

Algemene Rekenkamer (2019a). *Digitale dijkverzwaring: cybersecurity en vitale waterwerken*. Den Haag: eigen beheer, 2019.

Algemene Rekenkamer (2019b). *Inzicht in publiek geld (deel 2). Naar een toekomstbestendige beleidsbegroting*. Den Haag: eigen beheer, 2019.

Algemene Rekenkamer (2019c). *Staat van de Rijksverantwoording 2018*. Den Haag: eigen beheer, 2019.

Algemene Rekenkamer (2019d). *Toeslagen terugbetalen*. Den Haag: eigen beheer, 2019.

Algemene Rekenkamer (2020a). *Digitalisering aan de grens. Cybersecurity van het grenstoezicht door de Koninklijke Marechaussee op Schiphol*. Den Haag: eigen beheer, 2020.

Algemene Rekenkamer (2020b). *Staat van de Rijksverantwoording 2019*. Den Haag: eigen beheer, 2020.

Algemene Rekenkamer (2020c). *Verzekerd van Zinnige Zorg. De bijdrage van het programma Zinnige Zorg aan gepast gebruik van het basispakket 2014-2019*. Den Haag: eigen beheer, 2020.

Algemene Rekenkamer (2021a). *Bestrijden witwassen deel 3: stand van zaken*. Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2021b). *Daders vrijuit, slachtoffers niet geholpen*. Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2021c). *Handhaven in het duister*. Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2021d). *Staat van de Rijksverantwoording 2020*. Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2021e). *Zicht op Rijksbezit. De gewoonste zaak van de wereld?* Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2022a). *Een zorgelijk gebrek aan daadkracht*. Den Haag: eigen beheer, 2022.

Algemene Rekenkamer (2022b). *Staat van de Rijksverantwoording 2021*. Den Haag: eigen beheer, 2021.

Algemene Rekenkamer (2023a). *Betalingsregelingen bij uitvoeringsorganisaties van het rijk*. Den Haag: eigen beheer, 2023.

Algemene Rekenkamer (2023b). *EU-recht in de praktijk*. Den Haag: eigen beheer, 2023.

Algemene Rekenkamer (2023c). *Staat van de Rijksverantwoording 2022*. Den Haag: eigen beheer, 2023.

Algemene Rekenkamer (2023d). *Verantwoordingsonderzoek 2022 Ministerie van Defensie*. Den Haag: eigen beheer, 2023.

Algemene Rekenkamer (2023e). *Voorbij de dijk. Keuzes in het waterveiligheidsbeleid*. Den Haag: eigen beheer, 2023.

Algemene Rekenkamer (2024a). *De kracht en kwetsbaarheid van krijgsmacht-netwerk NAFIN*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024b). *Focus op AI bij de rijksoverheid*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024c). *Integriteit als basis*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024d). *Opslag van CO₂ onder de Noordzee. Over winsten onder water*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024e). *Op weg naar gelijke kansen in het mbo*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024f). *Staat van de Rijksverantwoording 2023*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024g). *Uit de pandemie. Onderzoek naar de aankoop van vaccins tegen COVID-19*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024h). *Verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van BZK*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024i). *Verantwoordingsonderzoek 2023 Ministerie van Defensie*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2024j). *Grip op menselijke maat. Onderzoek naar de uitvoering en gevolgen van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers*. Den Haag: eigen beheer, 2024.

Algemene Rekenkamer (2025a). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk VII van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Gemeentefonds 2026*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025b). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk X en K van het ministerie van Defensie*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025c). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XIII van het ministerie van Economische Zaken*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025d). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XII van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025e). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk VI van het ministerie van Justitie en Veiligheid*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025f). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XXIII van het ministerie van Klimaat en Groene Groei*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025g). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XIV van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025h). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk VIII van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025i). *Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk XVI van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025j). *De derde hoofdtaak van de krijgsmacht. Ondersteuning bij rampenbestrijding, rechtshandhaving en humanitaire hulp*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025k). *Door de mazen van toezicht en handhaving. Rode draden uit 12,5 jaar onderzoek*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025l). *Een koud bad voor warmtenetten. Tijd voor bijsturing van de warmtetransitie*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025m). *Fouten bij WIA-uitkeringen: blind voor de signalen, burgers geraakt*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025n). *Het Rijk in de cloud*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025o). *Hoeveel tijd mag het kosten? Administratieve lasten voor leraren in het primair onderwijs*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025p). *Staat van de Rijksverantwoording 2024*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025q). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van Buitenlandse Zaken*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025r). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van BZK*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025s). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van Defensie*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025t). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van EZK*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025u). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van Financiën*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025v). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van IenW*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025w). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van JenV*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025x). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van KGG*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025y). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van OCW*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025z). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van SZW*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025aa). *Verantwoordingsonderzoek 2024 Ministerie van VWS*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2025ab). *Woningbouwimpuls; Vervolgonderzoek 2025*. Den Haag: eigen beheer, 2025.

Algemene Rekenkamer (2026a). *Focus op industriële lozingen*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026b). *Focus op quantum bij de rijksoverheid*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026c). *Gevolgen groot, opbrengsten onbekend. Onderzoek naar de anti-witwas aanpak in de bankensector*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026d). *Onbenut potentieel. Gebrek aan resultaten taalverwerving en arbeidsparticipatie bij inburgering*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026e). *Staat van de Rijksverantwoording 2025*. Den Haag: eigen beheer.

Algemene Rekenkamer (2026f). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Asiel en Migratie*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026g). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Buitenlandse Zaken*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026h). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van BZK*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026i). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Defensie*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026j). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van EZK*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026k). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van Financiën*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026l). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van IenW*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026m). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van JenV*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026n). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Koninkrijksrelaties en BES-fonds*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Algemene Rekenkamer (2026o). *Verantwoordingsonderzoek 2025 Ministerie van LNV*. Den Haag: eigen beheer, 2026.

Boston Consulting group (2024). *Haal de kink uit de kabel. Zes interventies om de congestie op het Nederlandse elektriciteitsnet versneld te verlichten*. BCG, 2024.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2025). *Veiligheidsmonitor 2025*. CBS, 2025.

Centraal Planbureau (2024). *Haalbaarheidsstudie evaluatie van de subsidie-regeling verbetering basisvaardigheden*. CPB, november 2024.

Centraal Planbureau (2025a). *De effecten van begrotingsregels op de overheidsschuld*. CPB, juli 2025.

Centraal Planbureau (2025b). *De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn*. CPB, juli 2025.

Centraal Planbureau & Planbureau voor de Leefomgeving (2026). *Doorrekening Coalitieakkoord 2026-2030 'Aan de slag'*. CPB/PBL, februari 2026

Leefomgeving (2026). *Analyse Coalitieakkoord 2026-2030. Analyse van de budgettaire en economische effecten van het coalitieakkoord*. CPB, PBL, februari 2026.

Centraal Planbureau & Sociaal en Cultureel Planbureau (2020). *De brede baten van werk*. CPB/SCP, maart 2020.

Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland (2023). *Een waardig bestaan*. Commissie Sociaal Minimum, 2023.

D66, VVD en CDA (2026). *Coalitieakkoord 2026-2030. Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland*. Rijksoverheid.nl, 30 januari 2026.

Evaluatiecommissie Omgevingswet (2026). *Werk aan de winkel. Reflectierapport Omgevingswet 2025*. Den Haag, 2026.

Fenger, M., Goudriaan, R., Haas, J., & van Sluis, A. (2018). *Vooronderzoek fraude met persoonsgebonden budgetten*. Department of Public Administration and Sociology (DPAS), 2018.

Franses, P.H. (2023). *Pandemie kostte Nederland 65 miljard aan bbp*. ESB, 108(4821), 235 (2023).

IMD (2026). *World Competitiveness Ranking*, International Institute for Management Development. <https://www.imd.org/>, geraadpleegd op 30 april 2026.

IntoSAI (2024), *Navigating Global Trends*, een meta-analyse van rapporten van diverse instellingen met expertise in strategische toekomstverkenning.

Mackenbach J.P., Meerding W.J., Kunst A.E. (2011). *Economic costs of health inequalities in the European Union*. *Journal of Epidemiology & Community Health* 2011; 65:412-419.

Ministerie van BZK (2024). *Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2025*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 600 IV, nr. 1.

Ministerie van BZK (2025). *Verzamelbrief digitalisering december 2025*. Den Haag, 18 december 2025.

Ministerie van BZK: *Rijks ICT-dashboard*. <https://www.rijksictdashboard.nl/>, geraadpleegd op 14 april 2026.

Ministerie van Financiën (2025a). *Kansen voor lagere tarieven en beter beleid. Aanpak Fiscale Regelingen voor een eenvoudiger en beter belastingstelsel*. Den Haag: 30 juni 2025.

Ministerie van Financiën (2025b). *Nota over de toestand van 's rijks financiën. Verantwoord begroten voor een sterke economie*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 800, nr. 1.

Ministerie van Financiën (2025c). *Voorjaarsnota 2025*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 725, nr. 1.

Ministerie van Financiën: *EMU-schuld*. <https://www.rijksfinancien.nl/emu-schuld>, geraadpleegd op 14 april 2026.

Ministerie van IenW (2024). *Rapportage Staat van de Infrastructuur Rijkswaterstaat 2024*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 800 A, nr. 9.

Ministerie van IenW (2025). *Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2026*. Tweede Kamer, kamerstuk 36800, nr. 1.

Ministerie van Justitie en Veiligheid (2024). *Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2025*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 600 VI, nr. 1.

Ministerie van Justitie en Veiligheid (2025). *Vijfde voortgangsrapportage Capaciteit DJI*. Den Haag, 22 september 2025.

Ministerie van OCW (2024). *Hoofdlijnen Herstelplan kwaliteit funderend onderwijs*. Den Haag: 12 november 2024.

Ministerie van OCW (2025). *Brief aan de Tweede Kamer*, kamerstuk 31 524, nr. 690, 18 december 2025.

Ministerie van SZW (2024a). *Naar een beter werkende schuldenketen. IBO problematische schulden*. Rijksoverheid, 2024.

Ministerie van SZW (2024b). *Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het jaar 2025*. Tweede Kamer, kamerstuk 36 600 XV, nr. 1.

Ministerie van SZW (2026). *Jaarverslag en slotwet ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2025*. Den Haag, 2026.

Ministerie van VRO (2025). *Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (XXII) voor het jaar 2026*. Tweede Kamer, kamerstuk 36800 XXII, nr. 1. Den Haag, 2025.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2025a). *Cybersecuritybeeld Nederland 2025. Riskante mix in een onvoorspelbare wereld*. NCTV, 2025.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2025b). *Dreigingsbeeld Statelijke Actoren (DBSA) 2025*. NCTV, 2025.

Nationale Ombudsman en Kinderombudsman (2026). *Brief Asielwetsvoorstellen*. (3 maart 2026).

Natuur & Milieu (2025). *Schade aan de leefomgeving door de Nederlandse industrie*. Natuur & Milieu, 2025.

OCTAS (2024). *Toekomst van het arbeidsongeschiktheidsstelsel: meer aandacht, vertrouwen en zekerheid*. OCTAS, 2024.

Onderzoeksraad voor Veiligheid (2026). *Onveiligheid door extreme regen*. Den Haag, januari 2026.

Planbureau voor de Leefomgeving (2025). *Toekomstverkenning WLO: Vier scenario's voor Nederland in 2040, 2050 en 2060*. Den Haag, 2025.

Planbureau voor de Leefomgeving (2026). *Naar een duurzame ruimtelijke inrichting van Nederland. Reflectie op de Ontwerp-Nota Ruimte: aanbevelingen en analyse*. Den Haag, 2026.

Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur (2025). *Samen naar beter: aanbevelingen voor het rijksbeleid voor het fysieke domein in Caribisch Nederland*. RLI, 2025.

Raad voor Rechtshandhaving (2024). *Staat van de rechtshandhaving Caribisch Nederland 2024*. Raad voor de rechtshandhaving, Bonaire, 2024.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2018). *Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018: Een gezond vooruitzicht. Synthese*. RIVM, 2018.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2024a). *Impact Nationaal Preventieakkoord op roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik nog onvoldoende*. RIVM, 2024.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2024b). *Zorg en sociaal domein. Themaverkenning bij de Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024*. RIVM-rapport 2024-0047.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2025). *Nitraatrapportage 2024*. RIVM, 2025.

Rijksoverheid (2024). *Op grond kun je bouwen. IBO woningbouw en grond*. Rijksoverheid, juni 2024.

Rijksoverheid (2025). *De toekomst begint nu. Rapport 18e Studiegroep Begrotingsruimte*. Rijksoverheid, juli 2025.

SEO (2025). *Stikstofuitstoot en stikstofbeperkingen. Wat is de schade?* Stichting Economisch Onderzoek (SEO), 2025.

TNO (2025a). *De Nederlandse R&D-kloof groeit*. TNO, 2025.

TNO (2025b). *Systeemkostenanalyse kernenergie. Impact van nieuwe kerncentrales op de kosten van het energiesysteem*. TNO, 2025.

Volksgezondheid en Zorg (2025). *Leefomgeving | Luchtverontreiniging | Fijn stof*. <https://www.vzinfo.nl/leefomgeving/luchtverontreiniging/fijn-stof>, geraadpleegd op 14 april 2026.

WODC, Unger e.a. (2018). *Aard en omvang van criminele bestedingen*. Universiteit Utrecht, 2018.

Algemene Rekenkamer

Afdeling Communicatie

Postbus 20015

2500 EA Den Haag

070 342 44 00

voorlichting@rekenkamer.nl

www.rekenkamer.nl

De tekst in dit document is vastgesteld op 15 mei 2026.

Dit document is op 20 mei 2026 aangeboden aan de

Tweede Kamer.

Den Haag, mei 2026